UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Demosthenis Et Aeschinis, Principum Græciæ Oratorum Opera

Demosthenes

Aureliae Allobrogum, 1607

Orationis Contra Aristocratem enarratio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1565

Visual Library

ARISTOCRATEÆ DEMOSTHENIS orationis enarratio, Hieronymo Vvolfio interprete.

A

NEmo vestrûm, Athenienses, me vel vlla priuata simultate impulsum, ad Aristocratem istum venire accusandum.) Duplex est hæc oratio, quemadmodũ & Timocratea. Nam peculiare argumentũ violatarum legum, quòd rerum agitur, habet: & aliud ascititium continet, de Chersoneso. Dici autem possit ratione similitudinis habita, hanc illi de Corona esse quasi aduersariam. Ibi enim Demosthenem dignum esse præmio contendit Ctesipho, hic Eutycles Aristocratem accusat violatarum legum, & indignũ esse præmio ait Charidemum. Constitutionem constat esse negocialem, & in eo positam controuersiã, vtrum confirmandum sit senatusconsultum, nec ne? Orationis capita tria sunt: iustum, legitimum, & vtile. Quorum, iustum & legitimum, ex materia negociorum propriè incidunt: vtile autem ex inuentione oratoris. Ac legitimo ad hunc modum accusat: Eum decem leges violasse, quarum septem sunt capitales, tres ciuiles. Iusto: Charidemum sæpe iniuriam fecisse reipublicæ, nec ei iure tale dari præmium. Ponitur & vtile ex inuentione oratoris, sic: Considerate quo pacto accepta, & quo tradita sit Chersonesus. perspicuum autem est, acceptam esse, Coty regnante: datã, regno in tres partes diuiso. Nunc igitur vobis tale Charidemo donum offerentibus, si voluerit Cersobleptes cæteris regibus inferre bellum: neminem habebit aduersarium. Nam Athenodorus, cum sit Atheniensis occidere nolet Charidemum, propter Athenienses. Rursus Simon & Bianor socij, siue ciues, nec ipsi Charidemum peremptum volent. Quòd si hi non aduersabuntur Charidemo, Cersobleptis imperatori: destitutis cæteris regibus & occisis, solus Cersobleptes imperio potietur: neque quicquã ei obstabit, quò minus Chersonesum occupet. Nõ igitur hoc argumentum è materia rerum propriè petitur: sed Rei est, dicentis, Cõducit vobis capere Amphipolim, & multa eius generis.

Esse autem industria oratoris insertum hoc argumentum, ex Æschinis oratione Ctesiphontea constat. Nã cum tale & illic esset argumentum, Æschines ob ingenij & eloquentiæ penuriam, non in prõptu habuit locum vtilitatis, sed simplicem causam egit, vt simplicior. At Demosthenes id etiam excogitauit, vt ex arte & vi ingenij extrinsecus aliquid adiumenti peteret. Quare tertium etiam caput commouit in oratione, vtile. Exordia orationis tria sunt. Primum à re: Cum viderem magnas reipublicæ fieri iniurias, actionem hanc institui. In quo etiam inimicitias sibi cũ Charidemo intercedẽtes occultat, sed Aristocrati se infensum esse profitetur: id quod ei nihil incommmobabat. Nam cum apertè Aristocratem, clàm Charidemum oppuguaret: id quod occultum est, vt non suspectum, dissimulat, déque manifesto differit. Secundum à persona dicentis sumitur: Quoniam ego homo indoctus me rem tantam ostensurũ profiteor: conuenit, omnes vos mihi esse adiutores. Id verò ait, quòd homo indoctus non sine metu cum magistratibus & imperatore congrediebatur.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΑΡΙΣΤΟκράτους δημοσθένους λόγον, ἐξήγησις.

ΜΗδεὶς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, νομίσῃ, μήτε ἰδίας ἔχθρας ἐμὲ μηδεμιᾶς ἕνεχ' ἥκειν ἀριστοκράτους κατηγορήσοντα τουτουί.) Διπλοῦς ὁ λόγος, καθάπερ καὶ ὁ κατὰ τιμοκράτους. ἔχει γὰρ διπλῆν ὑπόθεσιν, τὴν τῶν παρανόμων, τὴν κρινομένην. ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπεισενηνεγμένην τὴν κατὰ τὴν χερρόνησον. ἔστι δὲ ὡς ἂν εἴποι τις, κατὰ τὴν ὁμοιότητα, ἀνταγώνισμα ὁ παρὼν λόγος τοῦ περὶ τοῦ στεφάνου λόγου. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ὅτι ἄξιός ἐστι δωρεᾶς ὁ δημοσθένης, ἀγωνίζεται κτησιφῶν. ἐνταῦθα δὲ, εὐθυκλῆς ἀριστοκράτην ἐγράψατο, φάσκων παράνομον εἶναι τὸ ψήφισμα. καὶ οὐκ ἄξιός ἐστι τῆς δω-B ρεᾶς ὁ χαρίδημος. δηλοῦται δὲ ἡ στάσις ὅτι πραγματική ἐστιν ἔγγραφος, εἰ δεῖ κυρωθῆναι τὸ ψήφισμα, ἢ μή; εἰσὶ δὲ τοῦ λόγου κεφάλαια τρία, τὸ δίκαιον, τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὸ μὲν δίκαιον, καὶ νόμιμον, ἐνέπεσε κυρίως ἐκ τῆς ὕλης τῶν πραγμάτων. τὸ δὲ συμφέρον, ἐκ περινοίας τοῦ ῥήτορος. καὶ κατηγορεῖ τοῦ μὲν νομίμου, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ὅτι δέκα νόμους παρέβη. ὧν οἱ μὲν ἑπτὰ, φονικοί. οἱ δὲ τρεῖς, πολιτικοί. τοῦ δὲ δικαίου, ὅτι πολλάκις ὁ χαρίδημος ἠδίκησε τὴν πόλιν. καὶ οὐ δίκαιον δοῦναι αὐτῷ τὴν τοιαύτην δωρεάν. τίθησι δὲ καὶ τὸ συμφέρον ἐκ περινοίας τοῦ ῥήτορος, οὕτως. ὅτι σκοπήσατε οἵῳ τρόπῳ παρελήφθη, καὶ ποίῳ ἐδόθη ἡ χερρόνησος. δῆλον ὅτι ἐλήφθη τοῦ κότυος βασιλεύοντος. ἐδόθη δὲ μερισθείσης τῆς βασιλείας εἰς τρεῖς. νῦν οὖν ὑμῶν παρεχόντων τῷ C χαριδήμῳ τὴν τοιαύτην δωρεὰν, ἐὰν βουληθῇ ὁ κερσοβλέπτης τοῖς ἄλλοις πολεμῆσαι βασιλεῦσιν, οὐχ ἕξει τὸν ἐναντιούμενον. ὁ γὰρ ἀθηνόδωρος, ἀθηναῖος ὢν, οὐκ ἐθελήσει φονεῦσαι τὸν χαρίδημον διὰ τοὺς ἀθηναίους. πάλιν ὁ σίμων καὶ ὁ βιάνωρ, σύμμαχοι ὄντες ἤτοι πολῖται, οὐδ' αὐτοὶ ἐθελήσουσι χαρίδημον διαχειρίσασθαι, εἰδ' οὗτοι μὴ ἐναντιωθῶσι, τοῦ χαριδήμου στρατηγοῦντος τῷ κερσοβλέπτῃ. ἐρημωθέντων τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ φονευομένων, γενήσεται μονοκράτωρ ὁ κερσοβλέπτης, καὶ οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει λαβεῖν τὴν χερρόνησον. οὐκ ἔστιν οὖν τοῦτο τὸ κεφάλαιον, ἐκ τῆς ὕλης τῶν πραγμάτων κυρίως, ἀλλὰ τοῦ φροντίζοντός ἐστι, λέγοντος, ὅτι συμφέρει ὑμῖν τὸ λαβεῖν τὴν ἀμφίπολιν, καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ὅτι δὲ ἐκ περιεργίας τοῦ ῥήτορος ἐνέπεσε τὸ κεφάλαιον, δῆλον ἐκ τοῦ κατὰ κτησιφῶντος αἰσχίνου. τοιαύτης γὰρ οὔσης κἀκεῖ τῆς ὑποθέσεως, ὁ μὲν αἰσχίνης διὰ πενίαν συνέσεως, καὶ δεινότητος ἔνδειαν, οὐκ εὐπόρησε θεῖναι τὸ συμφέρον. ἀλλὰ τὴν ἁπλῆν ἠγωνίσατο, ὡς ἁπλούστερος. ὁ δὲ δημοσθένης, καὶ ἔξωθεν προσεπενόησεν ἐκ τῆς τέχνης καὶ τῆς δεινότητος συμμαχίαν λαβεῖν. διὰ τοῦτο καὶ τρίτον κεφάλαιον ἐκίνησεν ἐν τῷ λόγῳ τὸ συμφέρον. προοίμια δὲ τοῦ λόγου ἐστὶ τρία. τὸ μὲν πρῶτον, ἐκ τοῦ πράγματος. ὅτι μεγάλα τὴν πόλιν ἀδικουμένην ὁρῶν, τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνεστησάμην. ἐν ᾧ καὶ τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς χαρίδημον μὲν κρύπτει, ἔχειν δὲ ἀηδῶς πρὸς τὸν ἀριστοκράτην διορίζεται. ἐξ οὗ βλαβήσεσθαι ἔμελλεν οὐδέν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν προφανὴς ἀγὼν πρὸς ἀριστοκράτην, ὁ δὲ κρυπτόμενος πρὸς χαρίδημον, διὰ τοῦτο τὸ μὲν κρύπτει ὡς ἀνύποπτον, περὶ δὲ τοῦ ἐμφανοῦς διαλέγεται. τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ προσώπου τοῦ λέγοντος εἴληπται. ἐπειδήπερ ἰδιώτης τυγχάνων, πρᾶγμα τηλικοῦτον δείξειν ἐπαγγέλλομαι. προσήκει πάντας ὑμᾶς συναγωνίσασθαί μοι. τοῦτο δέ φησιν, διὰ τὸ φοβεῖσθαι ὅτι ἰδιώτης τυγχάνων, πρὸς δημαγωγοὺς καὶ στρατηγὸν ἀγωνίζεται.

πόρρωθεν

πόρρωθεν γὰρ αὐτῷ τὸ ἀνύποπτον κατασκευάζει διὰ τῆς δοκούσης ἁπλότητος. τὸ δὲ τρίτον, ἀπὸ προσώπου τοῦ Χαριδήμου, δι᾽ ὅνπερ ὁ λόγος. δέδοται γὰρ ἡμῖν θεώρημα λύειν τὰ ἀντιπίπτοντα πάντα ἀπὸ τῆς ἀξίας, ἐπειδὴ κατὰ ἐνδόξου προσώπου τοὺς λόγους ποιούμεθα. τοῦτο καὶ Ἀριστείδης ἐν τῷ Περικλεῖ πεποίηκεν. ἔστι δ᾽ ἐν μέσῳ τοῦ προοιμίου τοῦ τρίτου συστροφή τις ἐνθυμηματική. εἰ μὲν δὴ τοῦτο μέγιστον Ἀριστοκράτης, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπειδὴ γὰρ κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ προοιμίου διέβαλε τὴν ὑπόληψιν Χαριδήμου. ἐφοβήθη μὴ τὴν ἐκ ἀκολουθίας ἀπόδειξιν τῆς δυσνοίας ὁ ἀκροατὴς ζητήσῃ, ἣν ᾔτησε, νῦν μὲν σπεύδειν ἐπὶ τὰ κατὰ Χεῤῥόνησον προσποιησάμενος. ὕστερον δ᾽ ἐρεῖν τὴν δύσνοιαν ἐπαγγειλάμενος. ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν ὁ ἀκροατὴς θαυμάζειν, τί δήποτε ψηφίσματος κατηγορίαν ποιούμενος παραγρόμων, Χεῤῥονήσου καὶ τοὺς ἀγῶνας μέμνηται, ἐν καταστάσει παρατίθησι τὸν ἀκροατήν, οἰκείαν ὑπολαμβάνειν τῷ ἀγῶνι τὴν μνήμην τῆς Χεῤῥονήσου, ὅλον τὸν ἀγῶνα δι᾽ αὐτῆς διαβάλλων καὶ ὕποπτον καθιστάς. καὶ ἔστιν ὥσπερ προκατασκευὴ τοῦ συμφέροντος. ἡ κατάστασις δὲ λαμβάνεται, ποτὲ μὲν ἐκ γνώμης, ποτὲ δὲ ἐκ διηγήσεως. ἐπειδὴ δ᾽ ἔμελλεν ἀκούσας ὁ ἀκροατὴς περὶ τῆς Χεῤῥονήσου ἐπιζητεῖν εὐθὺς τὰς ἐντελεστέρας ἀποδείξεις, διὰ τοῦτο φεύγων, εἶτα μὴ προσποιούμενος φεύγειν, δίδωσιν αἵρεσιν πότερόν ποτε τὸ νόμιμον ἀκοῦσαι βούλεται πρῶτον. ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ συμφέρον; εἶτ᾽ ἐπειδὴ ἦν αὐτῷ ἰσχυρὸν τὸ νόμιμον καὶ οἰκειότερον μᾶλλον τῇ γραφῇ· διὰ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ἡγήσατο τούτῳ πρώτῳ χρήσασθαι. ἀμέλει γοῦν ὡς οὐκ αἰτήσαντος τοῦ ἀκροατοῦ, ἢ ἐπιζητήσαντος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς γραφῆς, εἶπε περὶ τοῦ νομίμου βούλεσθε πρῶτον τοῦτο ἐροῦμεν. καὶ ἐπειδὴ ἔμελλεν ἀντιπίπτειν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ξένος Χαρίδημος. καὶ διὰ τοῦτο ἐγράφη τιμή τις αὐτῷ ἰδία ἐν τῷ ψηφίσματι. ὁ γὰρ κατὰ τῶν φονικῶν θεσμὸς κατὰ τῶν πολιτῶν ἐδόκει κεῖσθαι. διὰ τοῦτο ἐδεήθη πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ἀντικειμένου προκατασκευῆς, συνεθίζων τὸν ἀκροατὴν ὅτι πολίτης, καὶ ὑπὲρ πολίτου ὁ λόγος. τῷ μὲν δοκεῖν, χαριζόμενος αὐτῷ τὴν ἐκ τῆς μετουσίας τιμήν. τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὸ κεφάλαιον ποιῶν ἰσχυρότερον. ὅσῳ γὰρ ὡς ὑπὲρ πολίτου, τοσούτῳ μᾶλλον ἀγανακτήσουσιν οἱ ἀκούοντες, εἰ πολίτῃ, μετέχοντι τῆς ἐκ τῶν νόμων ἐπικουρίας, ξένην τις ἔγραψε δωρεάν. μήτε μικρὸν ὁρῶντά τι καὶ φαῦλον ἁμάρτημα.) ὅρα ὅπως ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ὡς ἐπιεικής, ἐπὶ μικροῖς ἁμαρτήμασιν, οὐκ ἄν ποτε προαχθεὶς εἰς τὴν κατηγορίαν διισχυρίζεται. τοῦτο γάρ ἐστιν ἐν ᾧ λέγει μηδὲ μικρὸν ὁρῶντά τι καὶ φαῦλον ἁμάρτημα. τὸ γὰρ φαῦλον ἐνταῦθα, ἐπὶ τοῦ εὐτελοῦς καὶ μικροῦ κεῖται. διὸ καὶ καλῶς ἐπήγαγεν αὐτῷ τὸ ἁμάρτημα, τῷ ὀνόματι δεικνὺς τὸ εὐκαταφρόνητον. ἀλλ᾽ εἴπερ ἄρα ὀρθῶς.) ἐγὼ φησὶν ὁ ἰδιώτης ἐγώ, εἰ μὴ σφάλλομαι λογισμῷ τοῦ πρέποντος. καὶ μὴ παρακρουσθέντας.) ἃ γὰρ μὴ πόλεμος ἀφαιρεῖται φησί, ταῦτα ῥήτωρ ὢν ἅπαντα τοῖς πολεμίοις χαρίζεται. διὰ δὲ τοῦ πάλιν, ἀναμιμνήσκει τῆς ἐπικότου ἐπηρείας, ἡνίκα τὴν Χεῤῥόνησον ἥρπασεν. εἰκότως δ᾽ ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.) ἠθικὸν σφόδρα τοῦτο τὸ προοίμιον ἐκ προσώπου λέγοντος. ὅτι ἰδιώτης καθέστηκε καὶ μέλλει πρὸς δημαγωγοὺς καὶ στρατηγὸν ἀγωνίζεσθαι. ὁ δὲ νοῦς τοιοῦτος. εὐλογώτερον ἂν ἐμοὶ τὰς ἀκοὰς παράσχοιτε. ἐπειδήπερ δυναστείαν οὔτε ἀπὸ τῶν κοινῶν τῆς διοικήσεως ἔχων, οὔτε ἀπὸ τῆς τῶν λόγων δεινότητος, ἐπαγγέλλομαι τοσοῦτον κακὸν ἀνασεῖλαι. οὐδὲ σκοπεῖν ἐπέρχεται.) ἐπιτιμήσαντι τρόπον τινά, ἀντέπιπτε. πῶς οὖν λέγεις, καὶ ἀπαιτᾷς εἰς τὸ δημόσιον, καίτοι ἀπράγμων ὢν ὡς ὁμολογεῖς; διόπερ ἐδεήθη καὶ ὅρκου σφοδροτέρου.

Eminus enim ſuſpicionem à ſe remouet, per opinionem ſimplicitatis. Tertium à perſona Charidemi, ob quem inſtituta eſt oratio. Traditum enim nobis eſt præceptum, omnes obiectiones quæ à dignitate oriuntur, eſſe refutandas, cum celebrem perſonam oppugnamus. Idem Ariſtides etiam in Pericle fecit. In exordij tertij medio, eſt argumentoſa quædam congeries: Quòd ſi maximum hoc eſſet Ariſtocratis, &c. Nam cum exordij principio, Charidemi exiſtimationem perſtrinxiſſet, veritus eſt ne, id quod erat conſequens, auditor maleuolentiæ, demonſtrationē requireret, quam reiecit, ad Cherſoneſum ſe properare ſimulans, & poſtea ſe oſtenſurum ſimulationem pollicitus. Quia porrò futurum erat, vt miraretur auditor, cur tandem decretum violatarum legum reum agens, Cherſoneſi in medio conflictu meminiſſet: in conſtitutione præparat auditorem, vt Cherſoneſi mētionem cauſæ coniunctam eſſe exiſtimet, ea ratione totam cauſam criminans, & ſuſpectam reddens. Atq. ea eſt tanquam præparatio loci vtilitatis. Conſtitutio B aūt ſumitur aliàs à ſententia, aliàs à narratione. Quia verò futurum erat vt auditor nominata Cherſoneſo ſtatim abſolutiores probationes requireret: propterea fugiens, & fugam diſſimulans, optionem dat. num legitimum audire malint prius, an iuſtū, an vtile? Sed quia firmum habebat legitimum, & accuſationi coniūctius: ideo etiam neceſſarium putauit eo primo vti. Ferè igitur, tanquam non refragato auditore, aut ex promiſſo accuſationis poſtulante, dixit, De legitimo vultis audire primùm? hoc dicemus, & quia occurſurum erat è lege, hoſpitem eſſe Charidemum, proptereáque honorem ei in decreto perſcriptum eſſe peculiarem (nam capitalis lex in ciues lata eſſe videbatur) propterea ei ad contrarij refutationē opus fuit præparatione, qua conſuefaceret auditorē, Charidemum eſſe ciuem, & pro ciue haberi orationem. ſic videtur illi honorem eum largiri communitatis, cum reuera caput reddat firmius. Quòd enim ciuis res agitur: eò magis ſuccenſebunt auditores, ſi C ciui, cui legum ſubſidia præſto ſunt, peregrinum aliquis præmium decreuit.

Neque cùm exiguum quoddam viderem & leue delictum.) Vide vt in principio orationis ſit æquus: vt qui ſe ob parua delicta nunquam venturum fuiſſe ad accuſandum confirmet: hæc horum verborum vis eſt, Cum paruum aliquod & leue delictum viderem. φαῦλον enim hic vile & paruum notat, quamobrem etiā rectè ei ſubiecit, peccatum: ipſo nómine oſtendens, quàm facilè contemni poſſit.

Sed ſi modò rectè.) Ego, inquit, homo priuatus, niſi rationibus meis aberro à decoro. Ne decepti.) Nam quæ, inquit, bellum non eripit, ea orator iſte omnia donat hoſtibus.

Rurſus.) Commonefacit Cotyis inſultuum, cum is Cherſoneſum rapuit. Meritò autem Athenienſes.) Valde moratum eſt hoc exordium ex perſona dicētis, quòd is, homo priuatus, magiſtratus & imperatorem oppugnaturus erat. Senſus huiuſmodi eſt: Iure mihi potius aures præbebitis, quòd, cum potentatum neque ab adminiſtratione rerum communium, neque à dicendi habeā artificio, me tantum malum repreſſurum pollicear. Neque venit in mentem conſiderare.) Cum aliquomodo obiurgaſſet, obiiciebatur, Cur igitur dicis & prodis in publicum, cum ſis, vt profiteris, homo quietus? hac de cauſa opus ei fuit iureiurando vehementiore.

Equidem non ignoro.) Necessariò hic refutatur obiectio, à Charidemi qualitate & dignitate orta. quamobrem etiam verbum, Opinantur, positũ, perstringit aduersariorum errorẽ. Item illud, bene meritum esse quidam de republica: graue, & nõ ferendum est, tantæ & reuera gloriosæ ciuitatis, hominẽ adeò vilem vocare benefactorem: quæ diis etiã fertur benefecisse, & hospitiò exceptis, & in iudiciũ adductis.

Potero apud vos explicare.) vt, si non persuaserit, sua imbecillitas, non rerum infirmitas, in causa fuisse videatur. Arbitror ostensurum.) Arbitror, consentaneum est priuatæ & indoctæ vitæ. sed ostensurum, & quæ sequuntur, fiduciæ causæ conueniunt. Quod si Athenienses.) Hoc quidam, figura cõcentus decepti, quartum esse putarunt exordium: cum sit congeries quædam argumentosa: talem causam habens: Cum Charidemum in propositione exordij perstrinxerit, & Charidemi defensoribus licuerit statim poscere vt demonstraret, quomodo fuerit maleuolus: differt eius rei probationẽ, & se ad Chersonesum properare simulat: & id quod maius est, minori suffuratur. Quamobrem etiam dixit: Primum autem omnium dicere necesse est & ostendere, &c. vt cogente necessitate dicere videatur, non ex simultate. Hic verò sensus, Dicere & ostendere: viam aperit & munit. hoc enim vsus postulat. Nam & in constitutione per partes est confligendum, & demonstrandum.

Est igitur Athenienses.) Hic incipit constitutio, à ratiocinatione vtilitatis.

Id igitur Atheniẽses, cũ quidã oppressum velint.) Non solum Aristocratem, sed & alios quosdam innuit. sed propter offensionem vitandam, cæteros reticet. *Id nimirum, inquit, efficere volunt, ne respub. colatur à regibus. Comprehendendi ius.) Alij sunt interpretati, ad iudiciũ. sed orator obscuritatis occasione deflexit quò voluit: ad necem, inquit. Quæri autem possit, qua gratia, cum constitutiò suapte natura sit simplicissima, nec confirmationem requirat, orator hanc ad pugnã compararit? Respondemus, ideò factum, quod futuris de rebus dicit. Diximus enim, id ex loco vtilitatis esse factum. Futurorum autem natura in obscuro est. Quæ quia infirma sunt, & latent: ea demonstratione conatur ostendere, & verum inuenire. Neque verò hinc solum perspicitur.) Demonstratio eorum quæ dicta sunt. ac constitutionem quidem argumenti absoluit, hanc aũt demonstrationẽ ab ipso decreto sumpsit. Et præteriit, quod nam ob facinus.) Obscurum per partes indagatur, & refertur ad vtile. obscuritas. n. damnũ parit, quod est proprium vtilis. Quibus igitur de causis factũ sit decretum.) Conclusio cõstitutionis. Si quis autem quærat, cur capitum ordinem immutarit, cũ naturæ ordine iustũ vtili antecedat, & illud præteritorum, hoc futurorum sit? cur igitur id prætermisit, quod est natura primũ? Respondemus: Eum, iustum quod natu- primum est, quo vita rei cõtinebatur, ad finem reseruasse, vt auditor cognitis factis eius, cum indignatione ferret suffragium. Legitimum autem præpositum est, quod eo multum valet. Est. n. artificiosum * eius præceptum, firma in prima acie collocanda: & non sequendum esse ordinem, sed commoditatem. Itaq. non contra hos.) Hostes scilicet. Pollicitum tria me ostensurum.) Cum nihil sit pollicitus, quo pacto dicit Pollicitum? Respondemus, eum in accusatione dixisse: Accusamus decretum, vt pugnans cum legibus, vt iniustum, & inutile. Ea igitur, quæ in accusatione perscripta sunt, commemorat.

A οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν.) λύσις ἐστὶν ἀναγκαίως ἐνταῦθα τοῦ ἀντιπίπτοντος, ἐκ τῆς τοῦ χαριδήμου ποιότητος καὶ τῆς ἀξίας. διὸ καὶ τὸ οἴονται, κείμενον, διαβάλλει τὴν κρίσιν. * τὸ γὰρ εὐεργέτην καλοῦσαι τῆς πόλεως, βαρὺ καὶ οὐ φορητόν. τῆς τηλικαύτης δὲ καὶ ὄντως ἐνδόξου πόλεως, ἄνδρα οὕτως εὐτελῆ καλεῖν εὐεργέτην ἣν καὶ θεοὺς ἴσμεν εὐεργετήσασαν, καὶ ὑποδεξαμένην, καὶ κρίνασαν, αἰσχρόν. δυνηθῶ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. ἵνα ἐὰν μὴ πείσῃ, τῆς ἑαυτοῦ τὸ αἴτιον ἀδυναμίας φανῇ, μὴ τῆς τῶν πραγμάτων ἀσθενείας. οἴομαι δείξειν.) τὸ οἴομαι πρὸς τὴν ἰδιωτείαν ἀκόλουθον. τὸ δὲ δείξειν καὶ τὰ ἑξῆς εἰρημένα, τῷ θαῤῥεῖν τοῖς πράγμασιν ἁρμόττει. εἰ μὲν ἂν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι.) τοῦτό τινες ὑπὸ τοῦ σχήματος τῆς ἁρμονίας ἀπατηθέντες, τέταρτον ᾠήθησαν προοίμιον. ἔστι δὲ συστροφή τις ἐνθυμηματική, τὴν αἰτίαν ἔχουσα τοιαύτην. B ἐπειδὴ γὰρ τὸν χαρίδημον ἐν τῇ προτάσει τοῦ προοιμίου διαβέβληκεν, ἐνεχώρει δὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας ῥήτορας, εὐθὺς ἀπαιτῆται τὴν ἀπόδειξιν, πῶς ἐγένετο δύσνους; ἀνεβάλλετο τὴν περὶ τούτου τέως πίστιν, κατεπείγειν τὸ περὶ τὴν χεῤῥόνησον ὑποκρινόμενος, καὶ τῷ μείζονι τὸ ἧττον ὑποκλέπτων. διὸ καὶ εἶπεν, ἀνάγκη δὲ πρῶτον ἁπάντων εἰπεῖν καὶ δεῖξαι, καὶ τὰ ἑξῆς. ὡς ἀνάγκης ἐπιτεθείσης φαίνοιτο λέγων, οὐ πρὸς ἀπέχθειαν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ νόημα προκαταρκτικόν· εἰπεῖν καὶ δεῖξαι. οὕτως ἄρα ἡ χρεία κατεπείγει. καὶ ἐν καταστάσει γὰρ μερικῶς ἀγωνιστέον καὶ δεικτέον. ἔστι τοίνυν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι.) ἡ κατάστασις ἐντεῦθεν ἀπὸ λογισμοῦ τοῦ συμφέροντος. τοῦτο τοίνυν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, τὸ θεραπεύεσθαι τὴν πόλιν παρὰ τῶν βασιλέων, βουλόμενοί τινες παῦσαι.) οὐ μόνον τὸν ἀριστοκράτην, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τινὰς ὑπαινίττεται. διὰ δὲ ἀπέχθειαν παραιτεῖται τοὺς ἄλλους λέγειν. ἀγώγιμον.) οἱ μὲν εἰρήκασιν ἐπὶ κρίσει. ὁ C δὲ ῥήτωρ, ἐκ τῆς ἀσαφείας, εἰς ὃ ἐβούλετο μετήγαγεν.

ἐπὶ θανάτῳ λέγων.) ζητήσειε δ᾽ ἄν τις τίνος χάριν τῆς καταστάσεως ἁπλουστάτης οὔσης κατὰ φύσιν, καὶ ἀκατασκεύου, ὁ ῥήτωρ ταύτην ἐναγώνιον εἰργάσατο. φαμὲν ὅτι ἐπειδὴ περὶ μελλόντων ἔλεγεν (εἴπομεν γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ συμφέροντος * ἐγένετο) τὸ δὲ μέλλον ἐν ἀδήλῳ τὴν φύσιν ἔχει. σαθρὸν δὴ ὑπάρχον, καὶ ἐν ἀφανεῖ τυγχάνον, δι᾽ ἀποδείξεως πειρᾶται τοῦτο δεικνύειν, καὶ τὸ ἀληθὲς εὑρίσκειν. οὐ τοίνυν ἐκ τούτων μόνον δῆλον.) ἀπόδειξις τῶν εἰρημένων. τὴν μὲν οὖν κατάστασιν, δι᾽ ἐνθυμημάτων ἐπεραίωσε. ταύτην δὲ τὴν ἀπόδειξιν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος. καὶ παρέβας τὸ τί πράττοντα.) τὸ ἀσαφὲς μερικῶς ἐξετάζεται. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ συμφέρον. τὸ γὰρ ἀσαφὲς βλάβην κομίζει. ὅπερ ἴδιον τοῦ συμφέροντος. ὧν μὲν τοίνυν ἕνεκεν ἐῤῥέθη τὸ προβούλευμα.) συμπέρασμα τῆς καταστάσεως. εἰ δέ τις ζητήσειε, πῶς τὴν τῶν κεφαλαίων τάξιν ἠμείψε κατὰ φύσιν γὰρ τὸ δίκαιον τοῦ συμφέροντος προτέτακται; ὅτι τὸ μὲν, περὶ τῶν παρεληλυθότων. τὸ δὲ, περὶ τῶν μελλόντων. τί δὴ παρέλιπε τὸ τῇ φύσει πρῶτον; ἐροῦμεν, ὅτι τὸ μὲν τῇ φύσει πρῶτον δίκαιον, ἐν ᾧ ἦν ὁ βίος αὐτοῦ, τετήρηκεν ὕστερον. ἵνα ὁ ἀκροατὴς ἀκούων τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ ἀγανακτήσας, ἐνέγκῃ τὴν ψῆφον. τὸ δὲ νόμιμον προτέτακται, ἐπειδή περ αὐτῷ πολὺ ἰσχύει. ἔστι γὰρ αὐτοῦ τεχνικὸν παράγγελμα, τὰ ἰσχυρὰ προτάττειν, καὶ μὴ τῇ τάξει ἕπεσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ἔχει καλῶς. * ἢ κατὰ τούτων τῶν ἐχθρῶν.

ὑπεσχημένον τρία ἐπιδείξειν.) πῶς μηδὲν ἐπαγγειλάμενος φησὶν ὑπεσχημένον; φαμὲν ὅτι ἐν γραφῇ εἶπεν ὅτι κατηγοροῦμεν τοῦ ψηφίσματος ὡς παρανόμου, ὡς ἀδίκου, ὡς ἀσυμφόρου. τὰ οὖν ἐν τῇ γραφῇ * ἐπῆλθεν.

ὡς δὲ

A ὡς δὲ ὁ λόγος ἔχει τὰ κεφάλαια οὕτως ἐκτέθειται, οὐχ ὡς ἡ τάξις ἀπαιτεῖ, δι' ὃν προείπομεν λόγον. αἵρεσιν ὑμῖν δοῦναι.) ἐπειδὴ γὰρ ἀπῄει ἐκ τῆς καταστάσεως διδαχθεὶς ὁ ἀκροατὴς τὸ συμφέρον, οὐκ ἐβούλετο δὲ αὐτοῖς τοῦτο πρῶτον εἰπεῖν, ὡς εἴπομεν διὰ τὴν οἰκονομίαν. δίδωσιν αὐτοῖς αἵρεσιν, καὶ ἐνδοὺς τὴν σκέψιν, ἁρπάζει τὴν ἐπίκρισιν· ἵνα δόξῃ ἕπεσθαι αὐτοῖς, καὶ κατ' ἀνάγκην τοῦτο ποιεῖν, καὶ τῷ πόθῳ ἐκείνων ἐξακολουθεῖν. τρίτον δὲ ὡς ἀνάξιός ἐστι. τὸ δίκαιον. τὸ γὰρ ἀνάξιον, εἰς τοῦτο ἀναφέρεται. ἀλλὰ ποιησάσθω τὴν ἀκρόασιν ὡδί.) κυρίως ἐφ' ἑκάστου κεφαλαίου τὸ ῥῆμα ἔχει. ἐπὶ μὲν τῶν νόμων τὸ λέγω, ὡς ἁπλοῦ τοῦ νόμου τυγχάνοντος. ἐπὶ δὲ τοῦ δικαίου τῶν ἀδικημάτων, τὸ ἐλέγχω. ἐπὶ δὲ τοῦ συμφέροντος, τὸ ἐξετάσω. λογισμῷ γὰρ τὸ μέλλον εὑρίσκεται. ἔσονται βραχεῖς περὶ πάντων οἱ λόγοι.) ἐπειδὴ γὰρ τρία τὰ κεφάλαια,* ἐπιτεινομένους καὶ μακροὺς ὑπέφαινε τοὺς λόγους. διὰ τοῦτο παραμυθεῖται αὐτοὺς, λέγων, βραχεῖς ἔσονται οἱ λόγοι.

B καὶ τραύματος ἐκ προνοίας.) ἐξέτασις ἐντεῦθεν τοῦ νομίμου καὶ παράθεσις τιθεμένων τῶν νόμων καὶ τοῦ ψηφίσματος. εἰ σκέψαισθε ἐν τίνι τάξει.) προθεραπεία. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τῶν νόμων μνησθῆναι οἳ περὶ τῶν πολιτῶν προστάττουσι. ξένος δὲ ἐστὶν οὗτος. ἵνα μὴ ἀντιπέσῃ αὐτῷ. ἀλλ' ἐστὶ ξένος. οἱ δὲ νόμοι περὶ πολιτῶν διαλέγονται. προοικονομεῖ τοῦτο, καὶ ποιεῖ αὐτὸν πολίτην, ἵνα οὕτως αὐτὸν ἐξετάσῃ. τῆς γὰρ τοῦ δήμου δωρεᾶς.) κολακεύει τὸν δῆμον. ἅμα δὲ καὶ δείκνυσιν, ὡς οὐκ ἐχθρὸς αὐτῷ, ὥσπερ καὶ ἐν προοιμίοις εἴρηκε, μηδεμιᾶς ἰδίας ἔχθρας ἕνεκα. εἰ γὰρ ἦν φησὶν ἐχθρὸς, οὐκ ἂν πολίτην αὐτὸν πεποίηκα. οὐδὲν δὲ κωλύει ἐν οἷς χρεία καὶ ἐπαινεῖν τὸν ἐχθρὸν, ἵνα ἀνύσωμεν ἕτερον ὃ βουλόμεθα. ἃ δ' οὐδ' ἡμῖν τοῖς γένει πολίταις.) καλῶς τὸ παρὰ τοὺς νόμους. ἵνα γὰρ μή τις εἴπῃ. ἀλλ' εἰ πλεῖστα εὐεργέτηκεν. οὐκ ὀφείλει καὶ πλειόνων τιμῶν τυγχάνειν, διὰ C τοῦτο παρὰ τοὺς νόμους. οὐδὲ γὰρ παρὰ τούτους πράττειν καλόν. καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα.) παραιτεῖται λέγειν τὰ εἴδη τῶν κακουργιῶν. ἢ διὰ τὸ δύσφημον, ἢ ἵνα μὴ δοκῇ διὰ τὸ ἐνδέναι πράττειν. καὶ μὴν ἔν γε τῷ ποιεῖν ἁλώσιμον.) τῷ ἁλωσίμῳ πανταχοῦ σοφίζεται. μὴ προδήλου τῆς ἐποιούσης τύχης ἑκάστῳ.) εἰς ἔλεον ἤγαγε τὸν λόγον, ἵνα δείξῃ τὴν δικίαν ἐκείνου. καὶ μὴ νομίσητε εὐήθες τὸ ἐρώτημα. ἐπειδὴ ἀπαιτεῖ αὐτὸν περὶ τῶν μελλόντων ἀποκρίνεσθαι. ὅσον δὲ εἰς ἀτοπίαν ἄγει τὸν λόγον, πλέον τοῦ Ἀριστοκράτους καθάπτεται. τὸ δ' ἢ καὶ ἄλλως πως τελευτήσει, ἤτοι ἰδίῳ θανάτῳ· τίνα γάρ σοι λέλοιπεν ὅρον τῷ γράμματι. ἤγουν τῷ ψηφίσματι. διασύρει δὲ, γράμμα προσειπών. καίτοι γε τοῦτο προσθείς. οἷον τῷ ἀτόπῳ.

ὡς ἐπὶ πάντων, οὐκ ἐπὶ τῶν φονικῶν μόνον.) ἔθος τῷ Δημοσθένει κατασκευάζειν οὐκ ἐξ ὧν λέγει. ἵνα μὴ δόξῃ διὰ τὸ ἴδιον συμφέρον ἐκ δεινότητος ποιεῖν τοῦτο. ἀλλ' ἐξ ἑτέρων. ἵνα ἡ φύσις οὕτως ἔχειν δόξῃ τοῦ πράγματος· φέρε αὖ δέ τι συμβῇ τοιοῦτον.) ἀντιπίπτοντος λύσις ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ Χαριδήμου. ἐπειδὴ γὰρ ἰδιωτῶν μᾶλλον, ἢ στρατηγῶν τὸ μοιχεύειν, διὰ τοῦτο καὶ ἰδιώτην αὐτὸν ποιεῖ. ἤδη τῷ καὶ ἄλλῳ.) ἵνα μή τις εἴποι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλαγήσεται τῆς στρατηγίας, ὁ δὲ, εἶπεν, ὅπερ καὶ ἄλλῳ συνέβη στρατηγῷ τυγχάνοντι. ἵνα τῷ κοινῷ βεβαιώσῃ τὸ * ἴδιον. εἶτ' οὐ δεινὸν, ὦ γῆ καὶ θεοί.) σχετλιασμὸς ἐν καιρῷ. καλὸν γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῶν δεινῶν, ἐπικαλεῖσθαι τοὺς κρείττονας. οὓς παραγεγράμμεθα.) παρεσημειωσάμεθα. τὸ γὰρ σχῆμα περιληπτικόν. ὅταν γὰρ πλειόνων ἀποροῦμεν. τότε τούτῳ τῷ σχήματι χρώμεθα.

A capita autem sic exposita sunt, non vt ordo postulat, sed vt in oratione extant: idque fit ob eam rationem quam diximus.

Optionem vobis dare.) Quia enim abibat auditor ex constitutione edoctus de vtilitate: ipse autem id eis primum narrare accusator, vt diximus, certo consilio noluit: dat eis optionem: & deliberatione proposita, iudicium surripit, vt eos sequi videatur, & hoc facere necessariò, & desiderium eorũ persequi.

Tertiò, indignum esse.) Hic iusti locus est. Indignitas enim ad iniustitiam refertur.

Sed sic auscultet.) In vnoquoque capite proprium verbum habet: in legibus, Dico: simplex enim res est lex. Iniusto & iniuriis, Arguo: in vtili, Inquiram. ratiocinatione etenim futurum inuenitur.

Breues erunt de omnibus orationes.) Cum enim tria capita proposuisset, cum suspicione quadam prolixitatis: propterea consolatur eos, dicendo, Breuem B fore orationem.

Vulneris consulto inflicti.) Hic incipit indagatio legitimi, & collatio, cum & leges & decretum ponãtur. Si consideretis, quo ordine.) Præparatio. Cum enim mentio facienda esset earum legum, quæ de ciuibus disserunt, atque iste hospes esset: ne sibi obiiceretur, At iste hospes est, cum leges de ciuibus loquantur: hoc in primis cõstituit, & ciuem eum facit, vt ita inquirat. Populi enim donum.) Assentatur populo, & simul ostendit, se ei non esse inimicum, vt & in exordio dixit: nulla priuata simultate. Nam si inimicus essem, non ciuem, inquit, eum fecissem. Nihil autem prohibet, cum vsus postulat, etiam hostem laudare, vt aliud consequamur quod voluimus. Quæ verò nec vobis genere ciuibus.) Bene contra leges. ne quis diceret, Si maxima beneficia dedit, maiorib. etiam honoribus est afficiendus: ideò subiicit, contra leges. Eas enim violare non est honestum. Et eius generis omnia.) Recusat enumerare maleficiorum C genera, siue quòd auditu molesta sunt: siue ne eò videatur scire, quòd ipse agat. Enimuerò dum comprehendendi dat potestatem.) Verbo Comprehendendi perpetuò cauillatur. Cum incertum sit, quę vnumquemque fortuna maneat.) Commiserationem his verbis mouet, vt illius ostendat iniquitatem. Ne verò putetis stultam interrogationem.) Quia postulat ab eo, vt futuris de rebus respondeat. Quò autem absurdiorem facit orationem: eò magis perstringit Aristocratem. Aut aliquo alio modo moriturus.) Videlicet naturali morte. Quem enim scripto tuo limitem posuisti.) Videlicet, decreto. Eleuat autem decretum, scriptum appellando. Atqui cum ei adieceris.) Quasi dicat* absurditati.

In omnibus, non in capitalibus duntaxat.) Moris est Demosthenici, confirmare non ex iis duntaxat quæ ipse dicit, ne videatur id suæ vtilitatis causa ex calliditate facere: sed ex verbis aliorum, vt rei natura talis esse videatur. Age verò, si tale quippiam acciderit.) Obiectionis refutatio à qualitate Charidemi. Quia enim priuatorum hominum magis est, quàm imperatorũ, adulterare: ideo eũ etiam priuatũ facit.

Iam & alij cuidam.) Ne quis dicat, Sed non amittet imperium. at hic, id (inquit) quod iam & alteri duci accidit: vt eo quod commune est, firmet priuatum.

Et non graue est, ô dij immortales.) Opportuna quiritatio. pulchrũ.n. est, in ingenti atrocitate inuocare potẽtiores, id est, deos. Quas ascripsimus.) Assignauimus. forma enim comprehensiua est. Nam cũ pluribus * destituimur, hanc figuram vsurpamus.

Mandata legibus.) A legibus constituta. Infertur tandem conclusio legis, quæ quidem conclusio constat exaggeratione eorum quæ dicta sunt. Quæri autem potest, quo pacto in examinando legitimo capite, non coniunctim id tractet, sed bipertitò, & inserat alia nusquam id facere solitus: sed perpetuò, omnia quæ ceperit, capita eò vsque tractet, donec perfecta fuerint. Respondemus, eum, cum decretum non coniunctim examinarit, sed per partes: examinatæ parti leges quas violarit opposuisse: contra eam quæ sequitur, rursus afferre leges, & meritò nihil aliud attulisse in medium extra id caput* sed & morum. In duo enim secatur legitimum, in scriptum, & nō scriptum, vt totum vnum esse videatur.

Nos Athenienses Charidemum fecimus.) Præfatur in primis de consuetudine, vt sic de exordio ordine obiiciatur: Ad hæc instituta ad ciues pertinent. Vnde statim subiicit.

Nos Athenienses Charidemum fecimus ciuem.) Prima igitur legitimi refutatio est, Hospes est Charidemus, altera, ex consuetudine in legitimo: Fecimus ipsum Charidemum ciuem, sed nec arcana, nec sacra, nec* sancta ei impertiuimus, quæ peculiaria sunt indigenarum. Siue heroes, siue dij.) Nō enim affirmat, quis sit* vt orationi probabilitas concilietur. Alibi dicit, leges esse inuentum & donum deorū.

Quorum nihil est.) Eorum quæ fiunt in iudiciis.

Aliud tertium.) Notandum est ἕτερον, subiectum tertio. Non est autem bene dictum. Nam ἕτερον de duobus duntaxat est vsurpandum, de tribus ἄλλο. hoc igitur quod dixit, rarum est: & cum sit affectatum, non est imitandum.

Nunqua adhuc nobis reliqua est.) Ad scribam dicit, ne videatur dolo malo, & præmeditatus agere: ea de causa ignorationem simulat, vt quæ subiicit, in legibus ex tempore reperire videatur.

Volo autem vobis vnum atque alterum.) Absoluta parte legitima,* rursus subiicit aliud institutum principale: quod & ipsum confirmationis est. Institutum enim siue consuetudo legitimi capitis pars ab artificibus esse creditur: per quod fidē facit, omnes secutos esse, pro eo more, voluntatem legum in dandis muneribus. Mos ab hoc loco incipit: Volo igitur vnum atque alterum decretum recitare, &c. sed absoluto more quoque per quem legitimum cōfirmauit, iam ponit obiectiones ortas à legitimò primùm à scripto. Scripsit enim Aristocrates: Si quis occiderit Charidemum, eum comprehendi licere. Accusat autem Demosthenes, siue Euthycles, eum imperfectè & obscurè scripsisse, quòd non adiecerit, vbi & quodnam ob facinus eum comprehendi liceat. Aduersus hoc, obiectionem à sententia contra infert Aristocrates, dicens, se scripsisse, ad causam dicēdam comprehendendum esse homicidam, ex consequenti. Id verò Demosthenes non recipit ex sententia tanquam consequens, asserens, eum non scripsisse apertè in iudicium adducendum esse homicidam comprehēsum, & examinat leges accuratius pro defensione homicidarum. Queritur aūt decretum esse imperfectū, bifariam, tum quòd scripserit, licere cōprehendi: tum quòd adiecerit, Siqua ciuitas, aut si quis homo priuatus eum asseruerit, hostem iudicandum. Rursus, quod nō ascripserit, cur esse debeat hostis, cū adscribēdum fuisset, nisi dediderit ad dicendā causā. Deinde posuit obiectionem: Irritum, inquit, est decretum. Est enim senatuscōsultū. Lex aūt annua esse iubet senatuscōsulta. Sciendū autem est, eorum decretorū quæ iubebātur & confirmabātur à senatu,

A προστεταγμένα τοῖς νόμοις.) παρὰ τῶν νόμων ταχθέντα. συμπέρασμα δὲ λοιπὸν τοῦ νόμου, καὶ μετ' αὐξήσεως τῶν εἰρημένων τὸ συμπέρασμα. ζητήσειε δ' ἄν τις πῶς ἐξετάζων τὸ νόμιμον κεφάλαιον, οὐχ ὑφ' ἓν αὐτὸ ἐργάζεται. ἀλλὰ καὶ μερίζει εἰς δύο, καὶ παρεμβάλλει ἕτερα. οὐκ εἰωθὼς οὐδαμῆ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ διόλου παρ' οὗ ἂν ἄρξηται κεφαλαίου, ἕως ἂν τελεσθῇ, ἐξεργάζεσθαι. φαμὲν οὖν ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὸ ψήφισμα οὐχ ὑφ' ἓν ἐξήτασεν, ἀλλὰ κατὰ μέρος. πρὸς μὲν τὸ ἐξετασθὲν μέρος, τοὺς νόμους οὓς παρέβη τέθεικε. πρὸς δὲ τὸ ἑξῆς πάλιν, ὁμοίως προσφέρει τοὺς νόμους. καὶ εἰκότως οὐδὲν ἄλλο παρενέβαλεν ἐκτὸς τοῦ κεφαλαίου.* ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθῶν. εἰς δύο γὰρ τέμνεται τὸ νόμιμον, εἴς τε ἄγραφον, καὶ νόμιμον ἔγγραφον. ἵνα δόξῃ ὅλον ἓν εἶναι. ἡμεῖς ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, χαρίδημον ἐποιησάμεθα.) προοιμιάσατο περὶ τοῦ ἔθους πρότερον, ἵνα οὕτως περὶ τοῦ προοιμίου ἑξῆς ἀντιπέσῃ. ἀλλὰ
B ταῦτα τὰ ἔθη παρὰ τοὺς πολίτας ἐστίν. ὅθεν ἐπήγαγεν εὐθύς. ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, χαρίδημον ἐποιησάμεθα πολίτην.) ἡ μὲν οὖν πρώτη τοῦ νομίμου παντὸς λύσις, ὅτι ξένος χαρίδημος. ἡ δὲ δευτέρα, κατὰ τὸ ἔθος ἐν τῷ νομίμῳ. ὅτι πολίτην μὲν αὐτὸν ἐποιησάμεθα χαρίδημον. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἀπορρήτων, οὐδὲ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων αὐτῷ μεταδεδώκαμεν. ἴδια γὰρ ταῦτα τῶν ἐγχωρίων ἐστίν. εἴθ' ἥρωες, εἴτε θεοί.) οὐ γὰρ διαβεβαιοῦταί τις ἵν' ὡς τὸ πιθανὸν τῷ λόγῳ τηρῆται. εἴρηται δ' ἀλλαχοῦ. εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν.* τούτων, τῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. τρίτον δ' ἕτερον.) σημειωτέον ἕτερον ἐπὶ τοῦ τρίτου λεχθέν. οὐ καλῶς δὲ εἶπεν. ἐπὶ γὰρ δυοῖν μόνον λεκτέον ἕτερον. ἐπὶ δὲ τριῶν ἄλλο. οὐκοῦν σπανίως εἴρηκε τοῦτο. καὶ οὐ χρὴ κακόζηλον ὂν μιμεῖσθαι. ἆρά τις ἡμῖν ἔτι λοιπός ἐστι.) πρὸς τὸν γραμ-
C ματέα φησίν. ἵνα γὰρ μὴ δοκῇ κακουργεῖν, ὡς προμελετήσας, τούτου χάριν προσποιεῖται τὴν ἄγνοιαν. ἵνα τοὺς νόμους, οὕσπερ ἐπάγει,* δοκῇ παραχρῆμα εὑρίσκειν.

βούλομαι τοίνυν ὑμῖν καὶ ἓν ἢ δύο.) πληρωθέντος τοῦ μέρους τοῦ νομίμου, ἐπάγει πάλιν ἕτερον ἔθος προηγούμενον καὶ τοῦτο ὡς* ἐναγώνιον. τὸ γὰρ ἔθος τοῦ νομίμου κεφαλαίου μέρος παρὰ τοῖς τεχνίταις νενόμισται. δι' οὗ πιστοῦται. τὸ πάντας ἠκολουθηκέναι, κατὰ τοῦτο τὸ ἔθος, τῷ τῶν* νόμων βουλήματι, ἐν τῇ δόσει τῶν δωρεῶν. λαμβάνει δὲ τὴν ἀρχὴν τὸ ἔθος ἀπὸ τούτου. βούλομαι τοίνυν ὑμῖν καὶ ἓν ἢ δύο ψηφίσματα, καὶ ἑξῆς. πληρώσας δὲ καὶ τὸ ἔθος, δι' οὗ τὸ νόμιμον ἐβεβαίωσε. τίθησι λοιπὸν τὰς ἀντιθέσεις ἐκ τοῦ νομίμου. πρῶτον μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ. γέγραφε γὰρ ὁ ἀριστοκράτης, ἐάν τις ἀποκτείνῃ χαρίδημον, ἀγώγιμος ἔστω. κατηγόρησε δὲ δημοσθένης ἤτοι εὐθυκλῆς ὡς ἐλλιπῶς ἔγραψε καὶ ἀσαφῶς, μὴ προσθεὶς ποῦ, καὶ ἐπί τινι ἀγώγιμος, πρὸς τοῦτο ἀντίθεσιν ἐκ τῆς διανοίας ἀνθυποφέρεται ἀριστοκράτης, λέγων, ἐπὶ κρίσιν γεγραφέναι ἄγεσθαι τὸν ἀνδροφόνον κατὰ τὸ ἑπόμενον. ὁ δημοσθένης δὲ τοῦτο οὐ δέχεται τὸ κατὰ διάνοιαν ὡς ἑπόμενον. φάσκων μὴ δὲ γεγραφέναι διαρρήδην ἐπὶ κρίσιν ἄγεσθαι τὸν ἀνδροφόνον ἀγώγιμον. καὶ ἡ ἐξέτασις αὐτῷ τῶν νόμων γέγονεν ὑπὲρ τῶν ἀνδροφόνων μᾶλλον, αἰτιᾶται δὲ ἐλλιπῶς ἔχειν τὸ ψήφισμα κατὰ μέρη δύο ἓν μὲν, ὅτι γράψας ἀγώγιμον. ἔπειθ' ὅτι γράψας. ἐὰν δέ τις πόλις ἀφέληται, ἢ ἰδιώτης, ἔκσπονδος ἔστω. οὐ προσέγραφε πάλιν διατί ἔκσπονδος, δέον προσγράψαι. ὅτι, εἰ μὴ ἐκδίδωσιν ἐπὶ κρίσιν, ἑξῆς ἔθηκεν ἀντίθεσιν, ὡς ἄκυρόν ἐστι τὸ ψήφισμα. προβούλευμα γάρ ἐστι. ὁ νόμος δὲ ἐπέτεια κελεύει τὰ τῆς βουλῆς εἶναι ψηφίσματα. ἰστέον δὲ ὅτι τῶν προσταττομένων καὶ κυρουμένων ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισμάτων, τὰ μὲν, ἄχρι αὐτοῦ ἵσταται τῆς βουλῆς.

τὰ δὲ

τὰ δὲ καὶ εἰς τὸν δῆμον ἐπέμπετο. ὅσα μὲν οὖν ἴδια τῆς βουλῆς ψηφίσματα ἦν, ταῦτ' ἦν ἐπέτεια, καὶ συναπῃρεῖτο τῇ βουλῇ. μετ' ἐνιαυτὸν παυομένῃ, ὅσα δὲ ἀπὸ τῆς βουλῆς ἔδει πρὸς τὸν δῆμον πεμφθῆναι καὶ τὸ κῦρος παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ταῦτα οὐκ ἦν ἐπέτεια. τὸ τοίνυν γραφὲν Ἀριστοκράτει ψήφισμα, ἐκυρώθη μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς. ἔδει δὲ αὐτὸ κυρωθῆναι καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου. τῆς δὲ γραφῆς δοθείσης, μετέωρον ἔμεινε. σοφιζόμενος δὲ ὁ ῥήτωρ, φησὶν αὐτὸ ἄκυρον εἶναι, προβούλευμα γὰρ εἶναι. ὅτι μὲν οὖν προβούλευμά ἐστιν, ἀληθές. ὅτι δὲ ἄκυρον, οὐκ ἀληθές. τὸ δὲ ἄκυρον, διχῶς λέγεται. ἤτοι γὰρ τὸ παντελῶς ἀνῃρημένον καὶ διαγεγραμμένον, ἢ τὸ ὀφεῖλον μὲν κυρωθῆναι, οὐδέπω δὲ κυρωθέν. ταύτην τὴν ὁμωνυμίαν λαβὼν εἰς χορηγίαν σοφίσματος, ἐθάρρησεν εἰπεῖν, ἄκυρον εἶναι τὸ ψήφισμα. εἶτα τὴν εἰδικὴν πρότασιν προτάξας. τῇ καθόλου κατασκευάζειν πειρᾶται, λέγων. ὁ νόμος δὲ ἐπέτεια κελεύει τὰ τῆς βουλῆς εἶναι ψηφίσματα. ἡ μὲν οὖν καθόλου πρότασις ἀληθής. ἐνιαύσια γὰρ ὡς ἀληθῶς τῆς βουλῆς τὰ ψηφίσματα. τὸ δὲ ἄκυρον εἶναι τὸ ψήφισμα, ὁμωνύμως λέγεσθαι ἐδείκνυμεν. προβούλευμα γάρ ἐστιν ὁμοίως ὁμώνυμον, ὡς πάντα τὰ εἰσιόντα τὰ εἰσιόντα εἰς τὴν βουλὴν ψηφίσματα. οὐκ ἀγνοῶ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.) ἀντίθεσις ἀπὸ τοῦ νομίμου ἐκ τοῦ ῥητοῦ πρὸς τῆς διανοίας. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὡς ἐφ' ὁμολογουμένοις ἦγαγεν αὐτὸν ἀγώγιμον ἐπὶ θανάτῳ. ὁ δὲ Ἀριστοκράτης ἔφασκεν, οὐκ ἀλλ' ἐπὶ κρίσει. λύει τὴν ἀντίθεσιν ἀπαντήσας αὐτῷ ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ ψηφίσματος. ὅτι καὶ τὸν ἀφελόντα* ἔκσπονδον φησὶν εἶναι. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κρίσιν ἄγεσθαι κἂν δικαίως ἀφέλῃ. ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἶχεν ἀπὸ τῆς γνώμης τοῦ Ἀριστοκράτους λῦσαι, καὶ στοχάσασθαι τῆς ἐκείνου προαιρέσεως. ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ῥητοῦ λέλυκεν οὗ αὐτὸς γέγραφεν.

ὡς ἄκυρόν ἐστι τὸ ψήφισμα.) προβούλευμα γάρ ἐστιν. ἄλλη ἀντίθεσις ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀριστοκράτους. ἔστι δὲ ὑπὸ τοῦ ῥήτορος πεπλασμένη,* ὥσπερ ἂν οὐδεὶς ἑκὼν ὁμολογήσειεν ἀδικεῖν. ἵνα τῇ οἰκείᾳ γλώττῃ καταγνωσθῇ ὥσπερ ἡττημένος ἀπὸ τῶν πρώτων ὁμολογῶν ἄκυρον εἶναι τὸ ψήφισμα,* πῶς ἄκυρον ἦν τὸ προβούλευμα σοφίζεται. οὐ γὰρ πάντα ἐπαινεῖ αὐτοῦ. ἀλλ' ἃ μὲν ἡ βουλὴ ἐκύρου χωρὶς τοῦ δήμου. ἕως ἦρχεν ἐπεκρατεῖτο, καὶ ἦν ὄντως ἐπέτεια. τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου γιγνόμενα, καὶ πλείονα μένει χρόνον. ἐπειδήπερ τὰ προβουλεύματα τῆς βουλῆς, οὐκ εἰσήγετο εἰς τὸν δῆμον, ἀλλ' ἦν κύρια καὶ χωρὶς τοῦ δήμου. ἦν δὲ ἐπέτεια.) ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἐνιαυτόν. ὡς πρὸς τὴν βουλὴν δὲ ἔλαβεν, ὅτι οὐκ ἦν κύριον, καὶ μή πως εἰσαχθῇ εἰς τὸν δῆμον, τὸ δ' ὅτι ἐπέτεια. ὡς πρὸς τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου, ἐψεύσατο. ἄκυρον γὰρ τῷ μή πω κυρῶσαι τὸν δῆμον. οὐ μὴν ἄκυρον πάντῃ. ὡς ἐνιαύσιον. παραμένει γὰρ πολλάκις καὶ πολὺν χρόνον.

οὐ τοίνυν οὐδ' ἐκεῖνό με.) ἀντίθεσις πάλιν ἀπὸ τοῦ ἔθους. ἔστι γὰρ διχῶς τὸ νόμιμον, καὶ ἔγγραφον. καὶ ἄγραφον. καὶ ἔνθα ἂν εὑρίσκηται καὶ τὰ ἄγραφα νόμιμα, πάντως πρῶτα ἔσται τὰ ἔγγραφα καθόλου. ὡς δὲ πανταχοῦ εἴωθε ποιεῖν ὁ ῥήτωρ, ἐν τῇ θέσει τὴν ἀντίθεσιν διαβάλλει. ἵνα σαθρὰν ἀποδείξῃ αὐτὴν τῷ ἔχοντι. ἁπλῆν δὲ, ἀντὶ τοῦ ἄνευ δόλου, καθαράν, δικαίαν. παραγωγὰς δὲ, ἀπάτας, παρὰ τὸ παράγειν ἐκ τῆς ἀληθείας τὴν γνώμην. οὐκ ἄρ' εὐορκοῦσι;) θεραπεία τοῦ μὴ συγκρούειν τοῖς δικασταῖς. ἐπειδὴ γὰρ ἀπέδειξε κεκυρωμένα τινὰ παρανόμως. τοῦτο δ' ἦν ὑπὸ τῶν δικαστῶν. λύει τὸ ἔγκλημα, ἀγνοίᾳ τὴν συγγνώμην δωρούμενος. ἡ δὲ τῆς γνώμης δόξα.) ἡ ὑπόνοια, καὶ τὸ οὕτως ὡς ἔφησαν νομίσαι δίκαιον. πρὸς εὐκρίνειαν δὲ τοῦ λόγου, ὁρίζεται τί τὸ ἐπιορκῆσαι.

A alia in ipso restitisse senatu, alia relata esse ad populum. Quæ igitur priuatim à senatu fiebant, ea erant annua: & vnà cum senatu, cui anno finito succedebatur, & ipsa tollebantur. Quæ verò à senatu ad populū refereda erāt, & à populo cōfirmāda: ea nō erāt annua. Iā scriptū ab Aristocrate decretū cōfirmatū à senatu, confirmādū erat etiā à populo: sed accusatione ad prætorē relata, suspensū manebat. Orator autē callidè ait, irritū id esse, quòd senatuscōsultū sit. Id igitur senatusconsultum esse, verū est: esse verò irritū non est verum. ἄκυρον, irritum.) Vox hæc bifariam accipitur, aut pro eo quod est omnino sublatum & abrogatum, aut pro eo, quod, cum cōfirmandum sit, nondum est confirmatum. hac homonymia arrepta ad cauillationis occasionem, dicere ausus est, irritū esse decretum. Deinde peculiarē propositionem aut vniuersalem positam confirmare nititur, his verbis: Lex, annua esse iubet senatusconsulta. Vniuersalis igitur propositio vera est. Nā senatusconsulta reuera sunt annua: sed, Irritū esse decretū, per homonymiā dici ostendimus. Senatusconsultum .n. æquè est ho-
B monymū, vt omnia decreta quæ ad senatū referūtur.

Neq. verò, ignoro, Athenienses.) Obiectio à legitimo, ex sententia oratoris. Nam cū ipse pro confesso acceperit, eū licere comprehendi ad necē: Aristocrates autem dicat, ad causam dicendam: soluit obiectionem, & ei occurrit ex altera decreti parte, iubere eum, inquit, si quis homicidam asseruerit, eum quoque hostem iudicari, * non ad causam dicendā sed tametsi iustè asseruerit. Quod cum à sententia Aristocratis soluere non posset, & eius volūtatē indagare: ab altero scripto, cum idem sit autor, soluit Irritū esse decretū, cum sit senatusconsultum. Alia obiectio, sumpta à persona Aristocratis, sed ab oratore conficta (nemo.n. spōte cōfitetur, se esse iniuriū) vt sua lingua cōdēnetur pro victo, eo quod principiò sit confessus, irritum esse decretum. Sic callidè abroga-
C re decretum studet. Nec enim omnes eius partes * laudat, sed quæ senatus confirmabat sine populo, ea dum in magistratu erant senatores valebant, & reuera erant annua: quæ verò à populo fiunt, diutius etiā durant, * quia consulta ipsius senatus ad populum non referebantur, sed rata erant etiam sine autoritate populi. Erant annua.) Id est, annum durabant. Respectu autem senatus sic ait, id non esse ratum, & ne quo modo ad populum referretur.

Esse annua.) In hoc quod ad plebiscita attinet, mentitus est. Irritum enim eò est, quòd à populo nondū confirmatum: nō tamen prorsus irritū, tāquā annuum. Sæpè enim longo durant tempore.

Iam nec illud me.) Rursus obiectio à consuetudine. Ius enim bipertitum est: scriptum, & non scriptū, Ac vbi ius non scriptum etiam reperitur, omnino ius scriptum in vniuersum præferetur. Vt autem vbique solet facere orator, ita hic* obiectionem dum ponit, criminatur vt eam ostendat infirmam esse aduersario. Simplicem.) Sine dolo, puram, iustam.

παραγωγὰς, ambages.) Fraudes, eo quod animum à veritate abducant. Nónne religiosi sunt? Mitigat offensionem iudicum. postquam enim ostendit, quædā esse confirmata contra leges, idque à iudicibus: diluit crimen ignorationi veniam tribuendo.

Animi autem opinio.) Persuasio, & quod ita vti dixerunt, putarunt esse iustum. Ad perspicuitatem autem orationis, definit quid sit periurium.

A vt dociliorem reddat auditorem. Si quid enim ignorauit.) Ignorationem enim deprecationis partem fecerunt veteres. Neque vt alij ea dicta sententia.) Decepti enim sunt. Neque enim, si quid vnquam contra leges.) Est in more positum veteribus omnibus, in iisdem sententiis vt iisdem verbis vtantur: ne mutatione eius quod natura fert, inepti videantur. Itaque & in Androtioniana idem dixit. Iam verò vidi quendam, Athenienses.) Hic vtilitas refutatur: Ne conducit quidem, inquit, ne propter vtilitatem confirmetis.

Ne verò miretur omnino.) Obiectionem soluit. Dixerit enim aliquis, Sed non perdurant ea quæ in decreto scripta sunt. non enim ita valent. Ipse verò exemplis probat, multum valere decreta. Quòd si vobis dixerint.) Quoniam confidentior est oratio, alij eam personæ tribuit, ne ipse à semetipso ea dicere videatur, sed alius sit qui loquatur. Audio autē eos.) Obiectio. At non volet noxia, sed vtilia. Confirmat B autem obiectionem ab animo Cersobleptæ, & à magnitudine redituum. Proinde voluntatem refutare poterit, perstringendis animis tyrannorum, & exagitandis Charidemi moribus, vt barbaris: magnitudinem autem, ab innata tyrannis auaritia.

Quem prius etiam aliquando Charidemum.)* Vt quidam cum Philippo, sic iste cum Thracibus faciebat. Obiectionem autem iam confirmatam qualitate* Aristomachi, imbecilliorem facit. Cum enim non facilè refutari potest obiectio, per speciem eius confirmandæ, refutationis occasionem quærimus.

Ego verò tametsi possem dicere.) Hic incipit refutatio, non consentanea obiectioni. Quia verò illi dixerunt eum nolle: rationibus quibusdam ostendit, eum velle, tum natura tyrannorum perstringenda, tū barbaricis Charidemi moribus ostendendis. Magnitudinem autem refutat ab auaricia tyrannorum animis insita, adductis exemplis, & per comparationem.

Præcipui.) Cum per partes confirmarit ab exemplis, iam per vniuersalia concludit orationem. Felicitas autem princeps est, quia diuinitus obtingit.

Et quid de Philippo dicam.) Cum Philippi exemplo ostenderit, felicitatem cum prudentia non dari: ne quis dicat, Sed Macedo est, & vnà cum his prudentia in causa est: propterea è propinquo confirmat à Coty. Maximè enim ad eum hæc sententia pertinet. Quendam enim captiuum in eo loco introduxit, & ei per contumeliam insignia Poliadis Mineruæ * imposuit: in quo manifestè contumeliam fecit Atheniensibus.

In semetipsum contumeliosus.) Sobriè dictum. qui enim in semetipsum delinquit, semetipsum lædit.

Denique non sanorum prorsus esse hominum.) Ratiocinatio vtilitatis. Nam ignominiosum & gloriosum huc referuntur. Bifariam enim consideratur vtilitas: partim è rebus, partim ab existimatione. hoc igitur est ab existimatione sumptum: præterquàm quòd rebus incomomodet, existimationi etiam nocere. Atqui & aureis coronis.) Obiectio coniecturalis est: At nolet iniuriam iis facere, qui eum honorarūt, & aurea corona ornarunt. Sed vt ponamus, Charidemū declarasse suum studium erga nos, & declarare, & declaraturum, & nunquam alio esse animo futurum, quàm quo nunc est: nihilo magis decuerit ei hæc decerni.

Sed hactenus opinor & amat.) Explicatis partibus, vniuersale subiicit: & exemplis fide facta, argumentatione vniuersali orationem confirmat.

ἵνα δ' εὐμαθέστερον τὸν ἀκροατὴν ἐργάσηται. εἰ γὰρ ἠγνόησέ τι.) τὴν γὰρ ἄγνοιαν μέρος συγγνώμης οἱ παλαιοὶ ἐποιοῦντο. μὴ δὲ ὡς ἕτεροι δικάσαντες ἐκεῖνα.) ἐξηπατήθησαν γάρ. οὐ γὰρ ἔστι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους.) ἔθος πᾶσι τοῖς παλαιοῖς ἐπὶ τῶν αὐτῶν νοημάτων, καὶ τοῖς αὐτοῖς κεχρῆσθαι ῥήμασιν, ἵνα μὴ δοκοῖεν ἀπειρόκαλοι εἶναι, ἐναλλαγῇ τῆς φύσεως. εἶπεν οὖν καὶ ἐν τῷ κατὰ ἀνδροτίωνος τὸ αὐτό. ἤδη δέ τιν' εἶδον ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι.) τοῦ συμφέροντος ἐντεῦθεν ἀναίρεσις. ὅτι οὐδὲ συμφέρει, ἵνα μὴ διὰ τὸ χρήσιμον κυρώσητε. ἵνα δὲ μὴ πάνυ θαυμάζῃ.) ἀντιπίπτον λύει. εἶπε γὰρ ἄν τις, ἀλλ' οὐ διαμένει τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ ψηφίσματι. οὐ γὰρ οὕτως ἰσχύει. ὁ δὲ κατασκευάζει, ὅτι πολλὰ δύναιτο τὸ ψήφισμα, ἐκ παραδειγμάτων. ἂν οὖν εἴπωσιν ἡμῖν.) ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος θρασύτερος, ἄλλῳ περιάπτει πρόσωπῳ, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτα λέγειν δοκῇ, ἕτερος δὲ εἴη, ὁ φθεγγόμενος. ἀκούω τοίνυν αὐτοῖς.) B ἀντίθεσις, ὅτι οὐ βουλήσεται τὰ ἐπιβλαβῆ, ἀλλὰ τὰ ὠφέλιμα. κατασκευάσε δὲ τὴν ἀντίθεσιν ἀπό τε γνώμης τοῦ κερσοβλέπτου, καὶ τῆς τῶν προσόδων ποσότητος, οὐκοῦν δυνήσεται μὲν τὴν γνώμην λῦσαι τῇ κατὰ τῶν τυράννων διαβολῇ, καὶ τῷ τὸ ἦθος εἶναι τοῦ χαριδήμου βάρβαρον. τὴν δὲ ποσότητα, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης φύσει τοῖς τυράννοις πλεονεξίας. ὃν καὶ πρότερόν ποτε ἀρισόδημον.) ὥσπερ οἱ φιλιππίζοντες, τὰ τοῦ φιλίππου, οὕτω καὶ οὗτος τὰ τῶν θρακῶν ἐφρόνει. τὴν δὲ ἀντίθεσιν ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἀριστομάχου σαθροτέραν ἀποδείκνυσι κατασκευάσας αὐτήν. ὅταν γὰρ ἡ δύσλυτος ἡ ἀντίθεσις, τῷ δοκεῖν κατασκευάζομεν, ἵνα λύσεως ἀφορμὰς ἐντεῦθεν πορίσωμεν. ἐγὼ δ' οὐκ ἀπορῶ μὲν εἰπεῖν.) ἡ λύσις ἐντεῦθεν, οὐ ἀκόλουθος δὲ τῇ ἀντιθέσει. ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἔφασαν μὴ βούλεσθαι αὐτὸν, ἐκ λογισμῶν τινῶν πρὸς τοῦτο ἀπλῶς τὸ θέλειν.* C εἰ μὴ τῇ κατὰ τῶν τυράννων διαβολῇ λύσας τῷ τὸν χαρίδημον εἶναι τὸ ἦθος βάρβαρον. τὴν δὲ ποσότητα, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ φύσει τῶν δυναστευόντων πλεονεξίας ἐκ παραδειγμάτων καὶ παραθέσεως αὐτὴν λύει. τοῦ μὲν ἡγουμένου.) κατασκευάσας μερικῶς ἐκ τῶν παραδειγμάτων, λοιπὸν ἐκ τῶν καθόλου συμπεραίνει τὸν λόγον. τὸ οὖν εὐτυχεῖν προηγεῖται ἐπειδὴ ἐκ θεῶν τις αὐτὸ κέκτηται. καὶ τί δεῖ φίλιππον λέγειν.) ἀποδείξας ὅτι εὐτυχία οὐ μετὰ τοῦ εὖ φρονεῖν παραγίνεται, διὰ τοῦ φιλίππου. ἵνα μή τις εἴποι ἀλλὰ μακεδὼν, καὶ ἀμαθὴς ἡ τούτων γνώμη αἰτία τυγχάνει. διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ προσεχοῦς ἐκ κότυος κατασκευάζει. μάλιστα γὰρ ἴσασιν αὐτόν. τινὰ γὰρ αἰχμάλωτον ἐν τῷ πότῳ εἰσήγαγεν, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰ τῆς πολιάδος παράσημα καὶ ὑβρίζων αὐτὸν, σαφῶς δὴ τοὺς ἀθηναίους ὕβριζε. σωφρόνον δὲ εἶπεν ὁ ῥήτωρ εἰς αὐτὸν ὑβρίζων. ὁ γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτάνων, ἑαυτὸν ἔβλαπτεν. ὅτι τοίνυν ὅλως οὐδ' ὑγιαινόντων.) τοῦ συμφέροντος λογισμός. τὸ γὰρ ἄδοξον, καὶ ἔνδοξον εἰς τοῦτο ἀναφέρεται. διχῶς γὰρ τὸ συμφέρον, τὸ μὲν, ἐκ τῶν πραγμάτων, τὸ δὲ, ἐκ τῆς δόξης. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς δόξης. ὅτι χωρὶς τοῦ βλάπτειν τὰ πράγματα καὶ τὴν ὑπόληψιν λυμαίνεται. καὶ μὴν καὶ χρυσοῖς στεφάνοις.) ἡ ἀντίθεσις στοχαστική. ἀλλ' οὐκ ἂν βούλοιτο ἀδικῆσαι τοὺς τιμῶντας, καὶ χρυσοῖς στεφάνοις αὐτὸν στεφανώσαντας. ἀλλ' εἰ καὶ θείημεν τὸν χαρίδημον καὶ γεγενῆσθαι περὶ ἡμᾶς σπουδαῖον, καὶ εἶναι καὶ ἔσεσθαι καὶ μηδέ ποτε ἄλλην γνώμην, ἢ ταύτην, σχήσειν, οὐδὲν μᾶλλον ἔχει ταῦτα αὐτῷ καλῶς ψηφίσασθαι. ἀλλ' ἄχρι τούτου καὶ φιλεῖν οἶμαι.) εἰρηκὼς τὸ κατὰ μέρος, ἐπήγαγε τὸ καθόλου. καὶ τοῖς παραδείγμασι πείσας, τῷ ἐνθυμήματι καθόλου ὄντι βεβαιοῖ τὰ λεχθέντα.

ἐπειδὴ

ἐπειδὴ δὲ παλαιῶν πραγμάτων ἦν μνησθεὶς, καὶ διὰ τὸν χρόνον ἔσβεστο ἡ μνήμη. διὰ τοῦ Φιλίππου τοῖς νεωτέροις πράγμασιν αὐτοὺς εἰς πίστιν ἄγει, καιρὸν δὲ τὸ μέτρον. μετὰ γὰρ τὸν καιρὸν πολλάκις λέγομεν. ἀλλ' ὡς οὐδὲ πρὸς εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον.) τὸ μέλλον στοχαστικῶς πιστοῦται. ἐπεὶ γὰρ τὸ συμφέρον ἐν τῷ μέλλοντι, ἀφανὲς δὲ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πραχθέντων τὴν πίστιν δίδωσιν. καὶ γὰρ ἐκεῖνο νομίζω.) λογισμὸς ἐκ τοῦ συμφέροντος. ἔστι γὰρ φίλων ἀγαθῶν.) ἐνθυμήματι καθολικῷ τὰ λεχθέντα ἐπισφραγίζεται. ὡς εἰ καὶ βάρβαρος καὶ ἄπιστος.) ἀντίπιπτον λύει. ἀλλ' οὐκ ἀδικήσει Χαρίδημον, εἰ καὶ βάρβαρος. λύει δὲ αὐτὸ ἐκ τοῦ παραδείγματος. καὶ μὴν εἰ μήτε φύσει πιστὸς ὁ Κερσοβλέπτης.) συλλογὴ τῶν εἰρημένων. διαφέρει δὲ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἡ συλλογή. ὅτι ἡ μὲν ἀνακεφαλαίωσις πάντων τῶν ἐπικαίρων ἔχει τὴν ὑπόμνησιν. ἡ δὲ συλλογὴ, τῶν ἀρτίως λεχθέντων μόνον.

ὅτι τοίνυν αὐτοῖς.) διττὸν συμφέρον, τό, τε ἐν πράξεσι, καὶ ἐν δόξῃ. ὅτι πάντες οἱ ξεναγοῦντες.) ξενικὰ τὰ στρατεύματα ἔχοντες. πάντως δὲ τῷ καθολικῷ παραδείγματι κέχρηται. ἵνα μὴ ὡς ἐχθρὸς ὢν αὐτοῦ, δόξῃ διαβάλλειν αὐτόν. ἄρχειν ζητοῦσιν.) ἵνα καὶ φοβήσῃ τοὺς ἄρχοντας, ὅτι ἕτεροι τὴν ἡγεμονίαν ἁρπάσαι φαντάζονται. πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρόν.) ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ ἥττονος. εἰ γάρ φησι κατηγορεῖς τῶν ἥττω πλημμελούντων. πῶς μείζονα αὐτὸς * ἀδικῶν, οὐκ εἰ μεμπτότερος;

καὶ γεγονός τι πρᾶγμα.) τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ ὁμοίου παραθέσεως. βούλομαι τοίνυν ἤδη.) ἐξέτασις λοιπὸν τοῦ δικαίου. διὰ τί δὲ ἐν τῷ τέλει ἔταξεν αὐτό; λέγομεν ὅτι ἐπειδὴ ὑπείληπτο ὡς εὔνους, βουλόμενος λύειν ταύτην τὴν ὑπόνοιαν· ἵνα ὁ ἀκροατὴς ἀνιστάμενος, μὴ ἐπιλάθηται ὧν ἀρτίως ἤκουσεν. εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἦν εἰλεγμένον, οὐκ ἂν ὁμοίως ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἠκούετο, ἐναντιουμένων αὐτῶν τῇ γνώμῃ, ὡς τοιοῦτος οἷος νομίζεται. ἀλλ' ἐνδέδωκεν αὐτοῖς, καὶ πείσας ἐν τοῖς πρώτοις, εὐμενέστερον τούτου δέξασθαι πεποίηκε τὴν ἐξέτασιν. ἤρξατο μὲν οὖν ἐκ προοιμίου. τίθησι δ' εὐθὺς ἀνθυποφορὰν περὶ τοῦ κεφαλαίου, ὑποδεικνύμενος αὐτοῦ τὸ ἀπίθανον. ἀλλ' εἰ τοιοῦτος ἦν, οὐκ ἂν πολίτην αὐτὸν ἐποιησάμεθα. οὐδ' ἂν χρυσῷ στεφάνῳ ἐστεφανώσαμεν. ἔθος δὲ τῷ Δημοσθένει μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν κεφαλαίων, τιθέναι ἀντιθέσεις, ὡς κἀνταῦθα πεποίηκεν. ἵνα ἀκολούθως μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ δεῖξαι αὐτὸν πονηρὸν, ἀντιπέσοι. πῶς οὖν κατὰ τοιοῦτος ὢν ἡνίκα ἐστεφανοῦτο καὶ ἐπῃνεῖτο, καὶ πολιτείας ἐτύγχανε; ἡ λύσις μεταστατική. διὰ τοὺς ἡμῖν ῥήτορας. ὑπτιότητος δὲ περιπτώσης ἐν τοῖς διηγήμασι, διὰ τὸ περὶ πάλαι γεγονότων ἀδικημάτων λέγειν, ἵνα μὴ τὸν λόγον ἱστορικὸν ἐργάσηται, τοῖς σχήμασι καὶ ταῖς τομαῖς ταῖς τε * ἐξαλλαγαῖς καὶ ταῖς ἀποστάσεσι καὶ ταῖς παραλείψεσι, παραμυθεῖται τὸ ὕπτιον. πανταχοῦ δὲ συμπλέκει τὰ πρόσωπα, τό, τε τοῦ Χαριδήμου, καὶ Κερσοβλέπτου. ἵνα γένηται πίστις τῆς διαβολῆς. τὸ δὲ ἕτερον τοῦ ἑτέρου συστατικόν. τοῦ μὲν Χαριδήμου, Κερσοβλέπτης. τοῦ δὲ Κερσοβλέπτου, Χαρίδημος. καὶ Χαρίδημος μὲν ὅτι ὡς Ἀθηναίων εἷς ὤν, οἰκεῖος ἦν καὶ εὔνους ἐκείνῳ, καὶ τῆς παρανοίας τῆς Κερσοβλέπτου προσθήκη. Κερσοβλέπτης δὲ ὅτι πονηρὸς καὶ βάρβαρος, καὶ τὸ σύμπαν πλεονέκτης καὶ τύραννος.

A Sed quia rerum antiquarum mētionem fecerat, quarum propter vetustatem, abolita erat memoria: per Philippum & res recensiores fidem eis facit. καιρόν.) Mensuram, modum. Nam μετὰ τὸν καιρὸν, supra modum, vel post tempus, sæpe dicimus.

Sed ne in posterum quidem.) Futura coniecturis firmantur. Quia enim vtilitas in futuro continetur, futurum autem obscurum est: ideò è rebus factis fidem petit. Nam illud existimo.) Ratiocinatio ex vtilitate. Est enim verorum amicorum.) Argumento vniuersali orationem obsignat.

Tametsi Barbarus sit, & perfidus.) Obiectionem soluit: At non lædet Charidemum, tametsi barbarus est. soluit autem per exemplum.

Verum si & natura parum fidus est Cersobleptes.) Eorum quæ dicta sunt, collectio. Differt autē συλλογὴ ab ἀνακεφαλαιώσει quòd ἀνακεφαλαίωσις omnia quæ ponderis & momenti aliquid habent, in memoriā reuocat: συλλογὴ aūt ea duntaxat quæ modo dicta sunt. Iam præterquam.) Duplex est vtilitas, vna rerū, existimationis altera. B

Omnes peregrini militis duces.) Qui exercitus ducunt conducticios. Eò aūt vniuersali exemplo est vsus, ne tanquā inimicus eum calumniari videatur.

Imperare student.) Vt terreat eos qui sunt cū imperio, ait, illos aliis eripere principatum studere.

An non enim turpe est.) Argumentum à minori. Nam si eos, inquit, accusas, qui pauciora delinquūt: tu ob grauiora peccata non eris reprehendendus?

Et factam quandam rem.) Hoc ex similis collatione sumptum est.

Volo autem iam.) Nunc iustum examinat. Cur id autem in fine posuit? respondemus, eò factum, quòd cum bene velle reipublicæ videretur, eam opinionē refutare voluit, vt auditor surgens non obliuisceretur eorum quæ modò audiuisset. Quod si principiò factum esset, non pariter auditū esset à iudicibus id, quod eorum sententiæ aduersaretur, qui putarent talem esse, qualis perhiberetur. Sed pòstquam eis cessit, & fidem in primis fecit, id consequitur, vt minus molestè ferant, hoc examinari. Auspicatur igitur ab exordio, & statim ponit anthypophoram ante caput, animaduersa eius absurditate: At si talis esset, ciuem eum non fecissemus, neq; aurea corona donassemus. Est autē moris Demosthenici, post ingressum capitum ponere obiectiones, sicut & hic fecit, vt quod sequebatur promissionem, se ostensurum eum improbum esse, obiiceretur: Quī factum igitur est, vt eum talem esse, ignoraretur in coronando, & laudando, & ciuitate adipiscenda? Refutatio translatiua est, Propter vestros oratores. Cum autem narratiunculæ supinę esse soleant, hic autem de olim factis iniuriis dicatur: ne orationem historicam faceret, figuris & sectionibus, & immutationibus, & regressionibus, & * pręteritionib. supinitati medetur, & passim admiscet personas, tum Charidemi, tum Cersobleptis: vt calumnia fidem inueniat, & altera alterā probet: Charidemi Cersobleptes, Charidemus Cersobleptę personam: Charidemus, quòd vt ciuis Atheniensis illi familiaris sit, & bene velit, amentiæ Cersobleptis additamentum: Cersobleptes, quòd improbus & barbarus: denique auarus & tyrannus.

Si tantis in rebus decepti estis.) Dicendum fuisset: Ostendam eum vobis non bene velle, sed vos deceptos eum talem putasse. Sed quia asperum erat dicere, Decepti estis: ipse id quod dicebatur, confirmans, Non mirum, inquit, est, vos deceptos esse.

εἰ τὰ τηλικαῦτα οὕτως ἐξηπάτησθε. ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, ὅτι δείξω οὐκ ὄντα εὔνουν εἰς ὑμᾶς αὐτόν. ἀλλ' ἐξαπατηθέντες ὑμεῖς, ἐνομίσατε αὐτὸν τοιοῦτον. ἐπειδήπερ οὖν τραχὺ τὸ λέγειν ἐξηπάτησθε, καὶ αὐτὸς λοιπὸν ἐπιβεβαιῶν τὸ λεγόμενον, εἰκότως φησὶν ἐξηπάτησθε.

& post increpationem crimen refellit, imposturæ causa recitanda.* præmunitio autem iusti.

Quæ igitur miles.) Principium iusti.

Quem satis norat.) Ne forte contradiceret, Sed ad amicum me contuli: ad hostem apposuit.

Multis aliis in locis suam locare operam.) Ne obiiceretur, iurè se isti locauit. neque enim potuit alibi, & dux pecunia egebat: propterea dixit, Licuit aliis suam operam locare, sed ei non libuit.

Imò non erga vos.) Vt videatur ex tempore loqui, non malitiosè, ignorantiam simulat. Cum enim dicendum esset, misit ad illum, ipse dixit, ad vos, vt eos * vnà complecteretur. Reuera enim ad eos, sed ad Cephisodotum literas miserat. Is verò dux erat Atheniensium, inimicus Cotyis & Iphicratis.

Vt vos ab initio tractarit.) Quia sæpe aliqui temporibus adducti, iis etiam aduersantur, quibus nollent: idque venia quodammodo dignum habetur: ideo dicit eum ab initio huc vsque esse maleuolum.

B Neglecto iureiurando.) Percellit Athenienses, dicendo, diis neglectis. Nam si deos cõtempsit: quanto magis vos amicos contemnet?

Siue ipse animaduertit.) Eo facto quod voluit, assẽtitur, ne contendendo videatur id ex stultitia facere, sed tacet, ne asperior esse videatur.

Primum iniuriam Chephisodoto faciebat.) Collectio eorum quæ dicta sunt (Sursum & deorsum.) per duo enim principia etiam medium complectitur. Significat etiam vbique locorum.

Loco Eubœæ.) E regione Bœotiæ est insula, & prodest ad obtinendam Bœotiam ei, qui eam subigere velit. Sunt enim è regione inter se oppositæ, illa insula, hæc terra continens. Sic etiam Chersonesum occupaturo, Cardianorum vrbs prodest. per eam enim à Thracia ire licet in Chersonesum. Elocutio pendet ex comparatione similis, & à noto loco ad ignotum.

C Est autẽ eis talis oratio.) Obiectio ab vtili. Transit enim rursus ad aliam obiectionem, & rursus hic personas copulat. Multum enim ad suas rationes probãdas ei confert, crebra personarum productio. Sic enim alteram altera coarguit. Obiectio autem rationem habet additam, vt ex ratione refutationem petat. Nam de auxilio & societate agit ratio. * Oratio autem eius est contra dictio.

Ego verò arbitror ea orationem.) Refutatio ex differentia per contentionem. Ait enim, si periclitaretur Charidemus & Cersobleptes, hostibus ingruentibus, & vos eis auxilia decerneretis, atque ego prohiberem, ratiocinans, & in medium afferens, quantis vos affecisset iniuriis: non alienũ esset in defensione dicere, non esse recordandum offensarum. Cum verò nullum tale periculum adsit, sed reddere illos maiores, & opes eorum augere studeant: id agunt, vt eius ducibus securitatem, & quiduis agendi licentiam impetrent. Illius duces.) Pluraliter dicendo, cum vnus esset Charidemus, exasperauit suspicionem. Is ad inferendum malum.) Iam definit quid sit μνησικακεῖν & ait: Qui sciscitatur alicuius iniurias, vt ei noceat & vlciscatur, is μνησικακεῖ qui verò meminit, non lædendi causa, sed ad cauendum simile periculum, prudenter facit.

Fortassis & huiusmodi quandam.) Alia obiectio ab vtili, cum priore obiectione coniuncta. Est autẽ adducta ad hunc modum: Quum suprà dixerit, non esse recordandum offensarum, etsi aliquam fecerit iniuriam: nunc adiecit, eum nunc aliter paratum esse, ad benefaciendum Atheniensibus.

A ἐπιτιμήσας δὲ, λύει, τὴν αἰτίαν λέγων τῆς ἀπάτης. προθεραπεία δὲ τοῦ δικαίου. ὅσα μὲν δὴ στρατιώτης.) ἀρχὴ τοῦ δικαίου. ὃν ἀκριβῶς ᾔδει.) ἵνα γὰρ μὴ ἀντείπῃ, ἀλλὰ πρὸς φίλον ηὐτομόλησεν. ὁ δὲ, καὶ ἐχθρὸν προσέθηκε.

πολλαχόσε ἄλλοσε μισθῶσαι.) ἵνα μὴ ἀντιπέσῃ, ὅτι δικαίως πρὸς τοῦτον τὸν ἑαυτὸν ἐμίσθωσεν. οὐ γὰρ εἶχεν ἀλλαχοῦ. χρείαν δὲ εἶχεν ὁ στρατηγὸς χρημάτων, διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐνῆν ἀλλαχοῦ μισθοῦν. ἀλλ' οὐκ ἠβουλήθη. μᾶλλον δ' οὐχὶ, πρὸς ὑμᾶς.) ἵνα δόξῃ αὐτοσχεδιάζειν καὶ μὴ κακουργεῖν, ὑποκρίνεται ἄγνοιαν. δέον γὰρ εἰπεῖν ἔπεμψε πρὸς τὸν δεῖνα. ὁ δὲ εἶπε πρὸς ὑμᾶς, ἵνα * αὐτοὺς ἐπιλάβῃ. τῇ γὰρ ἀληθείᾳ οὐ πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ πρὸς κηφισόδοτον τὴν ἐπιστολὴν ἔπεμψεν. οὗτος δὲ ἦν στρατηγὸς ἀθηναίων, ἐχθρὸς δὲ ἰφικράτους καὶ κότυος. ὡς ὑμῖν ἀπ' ἀρχῆς κέχρηται.) ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις διὰ χρείαν τινὲς, καὶ οἷς

B οὐ βούλονται ἐναντιοῦνται. καὶ πῶς ἔχει τὸ τοιοῦτον συγγνώμην. λέγει ὅτι ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι νῦν κακόνους.

ὀλιγωρήσας τῶν ὅρκων.) πλήττει τοὺς ἀθηναίους λέγων, εἰ τῶν θεῶν κατεφρόνησε, πόσῳ μᾶλλον ὑμῶν τῶν φίλων. εἴτ' αὐτὸς συνιείς.) ποιήσας ὃ ἐβούλετο, συντρέχει, ἵνα μὴ φιλονεικῶν, οἴηται μωρίᾳ τοῦτο ποιεῖν. σιωπᾷ δὲ, ἵνα μὴ τραχύτερος εἶναι δοκῇ. τὸ πρῶτον ἠδίκει κηφισόδοτον.) συλλογὴ τῶν εἰρημένων ἄνω καὶ κάτω. διὰ γὰρ τῶν δύο ἀρχῶν, καὶ τὸ μέσον συμπεριλαμβάνεται. δηλοῖ δὲ καὶ τὸ πανταχοῦ. τῷ τόπῳ τῆς εὐβοίας.) ἥπερ καταντικρὺ τῆς βοιωτίας νῆσος τυγχάνει, καὶ χρησιμεύει πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς βοιωτίας τῷ βουλομένῳ ὑφ' ἑαυτὸν ἔχειν αὐτήν. εἰσὶ γὰρ καταντιπέραν ἀλλήλων. ἡ μὲν, νῆσος. ἡ δὲ, ἤπειρος. οὕτω καὶ τῷ βουλομένῳ χερρόνησον ἔχειν, ἡ καρδιανῶν πόλις λυσιτελεῖ. διὰ γὰρ αὐτῆς, ἀπὸ τῆς θρᾴκης βαδίζειν ἔστιν ἐπὶ τὴν χερρόνησον. ἡ δὲ ἔκφρασις, ἐξ ὁμοίου παρα-

C θέσεως, καὶ ἀπὸ γνωρίμου τόπου ἐπὶ τὸν ἄγνωστον. ἔστι τοίνυν αὐτοῖς τοιοῦτος λόγος.) ἀντιπίπτον ἀπὸ τοῦ συμφέροντος. μετέβη γὰρ πάλιν ἐφ' ἑτέραν ἀντίθεσιν. πάλιν δὲ κἀνταῦθα, συζυγίαν τῶν προσώπων ποιεῖται. μέγα γὰρ αὐτῷ συμβάλλεται πρὸς σύστασιν τῶν οἰκείων λογισμῶν, ἡ ἀθρόα τῶν προσώπων παράληψις. γίγνεται γὰρ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἐλεγκτικόν. ἐγκατάσκευος δὲ ἡ ἀντίθεσις, ἵνα ἐκ τῆς κατασκευῆς τὴν λύσιν λάβῃ. περὶ γὰρ συμμαχίας, καὶ βοηθείας, ἡ κατασκευή. λόγος δὲ αὐτοῦ ἀντίρρησις.

ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τοῦτον τὸν λόγον.) ἐκ διαφορᾶς ἡ λύσις κατ' ἀντιπαράστασιν. λέγει γὰρ, εἰ ἐκινδύνευσεν ὁ κερσοβλέπτης καὶ χαρίδημος, πολεμίων ἐπιόντων. εἶτα ἐγράφετε βοήθειαν αὐτῷ. ἐγὼ δὲ ἐκώλυον, διαλογιζόμενος, καὶ φέρων εἰς μέσον ὅσα ὑμᾶς ἠδίκησεν. οὐκ ἂν ἦν ἀπεικὸς ἀπολογούμενον φάσκειν ὡς οὐ δεῖ μνησικακεῖν. νῦν δέ τινες τοιούτου μὲν μηδενὸς ὄντος κινδύνου, βουλόμενοι δὲ μείζονα ποιῆσαι, καὶ αὐξῆσαι, αὐτὸν σπουδάζοντες. ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν τοῦ πράττειν ὅποιου τοῖς ἐκείνου στρατηγοῖς παρ' ὑμῶν πραγματεύονται. τὸ δὲ πληθυντικῶς εἰπεῖν τοὺς ἐκείνου στρατηγοὺς, καίτοι γε ἑνὸς ὄντος τοῦ χαριδήμου, χαλεπὴν ποιεῖ τὴν ὑπόνοιαν. ὁ μὲν, ἕνεκα, τοῦ κακόν τι ποιεῖν.) ὁρίζεται λοιπὸν τί ἐστι τὸ μνησικακεῖν, καὶ φησίν. ὅτι ὁ ἐρευνῶν τὰ τινὸς ἀδικήματα, ὥστε τι βλάπτειν καὶ ἀμύνεσθαι αὐτὸν, μνησικακεῖ. ὁ δὲ μνημονεύων, οὐκ ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ φυλάξασθαι τὸ ὅμοιον πεῖραν, σωφρονεῖ. ἴσως τοίνυν καὶ τοιαύτην τινὰ ἐροῦσιν.) ἀντίθεσις πάλιν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, ἐχομένη τῆς προτέρας ἀντιθέσεως. ἐπῆκται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. αὐτοῦ γὰρ εἰπὼν, ὡς οὐ δεῖ μνησικακεῖν, εἰ καὶ τότε ἠδίκησε. νῦν προστίθησι, εἰ καὶ ἀληθῶς εὖ ποιεῖν ὑμᾶς νυνὶ προῄρηται.

ἵνα δὲ μὴ τῆς εὐποιΐας δελεασθῶσιν οἱ ἀκούοντες τοῖς ὀνόμασι καὶ ταῖς λέξεσιν, ὅρα πῶς διαβέβληκεν αὐτά. πρῶτον μὲν ἴσως εἰπὼν, καὶ διστάζοντα ποιήσας. εἶτα ὑπόνοιαν, οὐ πιστὸν φήσας εἶναι τὸ πρᾶγμα. καὶ τὸ ὡρμηκότα δὲ, ἄλογον καὶ εὐμετακίνητον γνώμην ἐμφαίνει. οἱ γὰρ οὐ κρίναντες καὶ μελετήσαντες, ἀλλ' ἐκ προπετείας ὁρμήσαντες, ἀθρόως καὶ μεταβάλλονται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλομένου τι ποιεῖν ἀγαθὸν, συνέστειλε τὴν ἐλπίδα. οὐ γὰρ εἶπεν ἀγαθὰ πολλὰ, ἀλλά τι ἀγαθόν.

ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεάσασθε.) καλῶς αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν ἄγει τῶν λογισμῶν, καὶ οὐκ αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ δοκοῦντα ἀποφαίνεται. ἀνυστικώτερον μὲν γὰρ τοῦτο, φιλονεικότερον δὲ ἐκεῖνο.

ἐπειδὴ δὲ καὶ φενακίζων.) ἐκ τοῦ ἐναντίου λοιπόν. εἰ γὰρ καὶ μεγάλα ἐπιδείξεται ἀγαθὰ, οὐδ' οὕτως ἐπιορκητέον. πόσῳ γε μᾶλλον ἀπατῶντι καὶ μηδὲν ἀληθὲς πράττοντι, λέγοντι μὴ προσεκτέον, ὠφελήσει γὰρ τὸ καταψηφίζεσθαι οὕτως. ἢ γὰρ ἀποστήσεται τοῦ ἀπατᾶν, μαθὼν ὡς λαθεῖν οὐ δυνήσεται. ἢ τῇ ἀληθείᾳ πρὸς ὑμᾶς οἰκείως ἂν διατεθείη.

ἄξιον τοίνυν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.) πλείστην οἰκειότητα ἔχει πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἡ παρέκβασις τοῖς παραδείγμασι τοῖς ἐπὶ τῶν προγόνων χρωμένη. διδάσκει γὰρ μὴ δεῖν τοσαύτας παρέχειν δωρεὰς, καὶ ὅσοι πολῖται τύχοιεν ὄντες, καὶ ὅσοι ξένοι. ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων δείξῃ τὸ μὴ δοῦναι καλόν. ἐν οἵᾳ γὰρ αὐτὸν μερίδι τάξεις, ἁμαρτάνεις διδούς. πρῶτον μὲν τοίνυν ἐκεῖνο.) Θεμιστοκλέα προέταξεν ἀναγκαίως. τὸ γὰρ τῶν πολιτῶν μέρος, καὶ τάγμα προτιμότερον.

οὐκ ἄρα τοῖς ἀγαθόν τι ποιοῦσιν.) ἵνα μή τις ὑπολάβοι λέγειν αὐτὸν ἀχαρίστους εἶναι τοὺς προγόνους, θαρσῶν ἀπαντᾷ. εἶτα κρατύνει τῇ κατασκευῇ τὸ ῥηθέν. καὶ φοβούμενος τοὺς ἀπιστοῦντας, ἐφέλκεται εἰς συγκατάθεσιν, εἰπών. σωφρονοῦσιν ἀνθρώποις καὶ πρὸς ἀλήθειαν βελτίοσιν οὖσι ταῦτα ἀρέσκειν μᾶλλον, ἢ χαλκῆν εἰκόνα, καὶ τὰς λοιπὰς δωρεάς.

τὰς δὲ τῶν ξένων πῶς.) πληρώσας τὸ περὶ τῶν πολιτῶν μέρος, καὶ δείξας ἐν αὐτῷ πολλὴν οὖσαν τῶν νῦν πρὸς τὰ παλαιὰ διαφορὰν, ἐπάγει τοὺς ξένους.

ἀριοβαρζάνην ἐκεῖνον.) τὴν πίστιν τῶν εἰρημένων, ἐκ παραδειγμάτων ἔδειξεν. ἀριοβαρζάνην τὸν πέρσην τιμήσαντες, οὐκ ἔστησαν μέχρι τούτου τὴν χάριν. ἀλλὰ καὶ φιλίσκον καὶ ἀγαυόν. ἀπορῶν δὲ πρᾶξιν ἄτοπον εἰπεῖν αὐτῶν, ἀπὸ τῆς γνώμης διαβέβληκε μισαθηναιοτάτους εἰπών. πάλιν τιμοθέου.) ἑτέρα παραδείγματος ἀπόδειξις. ὅτι δι' αὐτὸν τετίμηται φρασικλείδης καὶ πολυσθένης, ὧν ἡ διαβολὴ καὶ ἀπὸ τύχης, οὐδὲ ἐλευθέρους. καὶ ἀπὸ τρόπου, ὀλεθρίους.

ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς πόλεως.) σφόδρα ἐμφαντικῶς εἶπεν, οἱονεὶ ἀπεδήμησε καὶ κατέλιπε τὴν πόλιν. λέγω δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας. εἶτα πάλιν παράθεσις * καὶ περὶ τοῦτο τῶν προγόνων, ὡς καὶ περὶ τοῦ τιμᾶν ἐποίησεν ἀνωτέρω.

A Ne verò auditores beneficentiæ vocabulis inescarētur, vide vt ea eleuarit: primùm, fortasse dicendo, & dubium faciendo. Deinde suspicionem adiungendo, rem non esse fide dignam. quia & verbum Incitatū, brutum & mutabilem animum indicat. Qui enim citra iudiciùm & impræmeditati aliquid instituunt, facilimè mutantur. Quin illud etiam: si vellet aliquod conferre beneficium: contraxit spem. non enim dixit multa beneficia, sed aliquod beneficium.

Ego verò, Athenienses, spectate.) Bene eos in communem adducit ratiocinationem, & non ipse solus seorsim suam sententiam declarat. Nam hoc contētiosius, illud efficacius est.

Postquam autem & decipiendo.) Iam è contrario, Nam tametsi magna esset beneficia daturus, ne sic quidem esset peierandum: quanto minus ei auscultandum est decipienti, & nihil veri vel agenti, vel dicenti? Nam eius condemnatio proderit. Aut enim facere imposturam desinet: vbi intellexerit, se non posse latere: aut reuera vobis amicus erit.

B Operæpreciu n igitur est, Athenienses.) Valde cōiuncta est cum causa hæc digressio, quæ maiorum exemplis vtitur. Docet enim non tot danda esse munera, siue qui ciues sint, siue hospites: vt vtrinq. ostēdat, non dare esse pulchrum. In vtra enim parte eum collocaris, peccabis.

Primum igitur illud.) Themistoclem necessariò præposuit, quia pars & ordo ciuium est potior.

Ergo benemeritis nihil.) Ne quis existimaret, eum dicere ingratos fuisse maiores, fidenter occurrit. Deinde confirmat ratione id quod dictum est, & quia metuit ne diffidant, eos in sententiam trahit, his verbis: Modestis hominibus, & reuera melioribus, hæc placent magis quàm æreæ statuæ, & reliqua dona. Hospitum autem quomodo.) Absoluta ciuium parte, & ostenso, quantum inter præsentia & vetera iit discrimen: subiicit hospites.

C Ariobarzanem illum.) Fidem eorum quæ dicta sūt, exemplis ostendit. Ariobarzani Persæ honore habito, non in eo grati esse destiterunt, sed & Agauum & Philiscum honorarunt. Et quia nihil de eis dicere absurdi potuit, ab animo eos perstringit, Atheniensium inimicissimos appellando.

Rursus Timotheo.) Altera exempli demonstratio, ob eum honos habitus est Phrasicridi & Polystheni, quos perstringit à fortuna, ne ingenuos quidem: à moribus, pestilentes appellando.

Sed & hoc egressum est vrbem.) Valde significanter dixit: quasi dicat, peregrè abiit, reliquit vrbem.

Delinquentes, inquam.) Iterum hic quoque collationē maiorum addit. vt suprà & in honoribus fecit.

At quanta suspiria ducerent.) Hic incipit causæ propria peroratio, cum grauitate & vehemētia, forma commiserationis.

An non enim turpe est, cum Æginetæ.) Argumentum à * reditibus, & ignominioso.

Cur tandem? quas cepit naues?) Personæ Charidemi criminatio.

Quas cepit naues?) Tertia pars enumerationis tractata est instar perorationis: atque in ea eorum quæ de legitimo capite dicta sunt, breuiter commonet iudices, vt statim, antequam obliuiscantur, suffragia ferant.

καίτοι πηλίκοντί ποτ' ἂν στενάξαιεν.) ἐντεῦθεν λοιπὸν οἰκεῖος τῆς ὑποθέσεως ἐπίλογος. μετὰ βαρύτητος καὶ σφοδρότητος ἐν τύπῳ ἐλεεινολογίας.

πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸν αἰγινήτας μέν.) τὸ ἐπιχείρημα ἀπὸ τῶν προσόδων καὶ τοῦ ἀδόξου.

ὅτι τί. ποίας εἷλε ναῦς.) τῆς ποιότητος τοῦ χαριδήμου διαβολή. ποίας γὰρ εἷλε ναῦς, καὶ τὰ ἑξῆς. τρίτον δὲ μέρος εἴργασται τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἐπιλογικόν. ἐν ᾧ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ νομίμῳ συντόμως ἀναμιμνήσκει τοὺς δικαστὰς, ὥστε φέρειν εὐθὺς τὴν ψῆφον οὐκ ἐπιλελησμένους.